

*„Pilotní studie přípravy budoucích učitelů
v oblasti ochrany člověka za mimořádných
událostí“*

Autoři: PaedDr. Eva Marádová, CSc., Mgr. Jaroslava Hanušová

Zadavatel pilotního projektu: MV – GŘ HZS ČR

Praha, 2007

OBSAH

Pilotní studie přípravy budoucích učitelů v oblasti ochrany člověka za mimořádných událostí	2
Teoretická část	3
Vymezení problému	3
Vývoj a současný stav sledované problematiky	3
Výsledky řešení projektu	6
Studium podkladů, literární rešerše projektu	6
Orientační sonda mezi studenty učitelství na UK v Praze – Pedagogické fakultě – na téma ochrana za mimořádných událostí	10
Závěry výzkumného šetření	18
Návrh opatření – příprava učitelů	19
Náměty na pokračování projektu	23
Přílohy	24

„Pilotní studie přípravy budoucích učitelů v oblasti ochrany člověka za mimořádných událostí“.

Zadavatel pilotního projektu: MV – GŘ HZS ČR

Realizátoři projektu: PaedDr. Eva Marádová, CSc. a Mgr. Jaroslava Hanušová

Řešitelé projektu se dlouhodobě zabývají vysokoškolským vzděláváním pedagogů v oblasti podpory zdraví na Univerzitě Karlově v Praze - Pedagogické fakultě. Mají zkušenosti s řešením řady výzkumných úkolů a grantů zaměřených na inovace vzdělávání učitelů k ochraně zdraví v interdisciplinárním přístupu.

Cíle projektu:

V návaznosti na platnou legislativu a na základě výsledků výzkumného šetření specifikovat obsah a podmínky realizace programu přípravy budoucích učitelů v oblasti ochrany za mimořádných událostí na Univerzitě Karlově v Praze - Pedagogické fakultě

Obsah projektu:

- A. Studium problematiky – legislativní rámec, zapojení a kompetence jednotlivých resortů se zaměřením na oblast školství (duben – květen 2007)
- B. Orientační sonda mezi studenty učitelství na UK V Praze – Pedagogické fakultě – mapování informovanosti a potřeb (příprava, realizace, vyhodnocení) – soubor cca 200 studentů (květen – září 2007)
- C. Příprava strategického plánu implementace dané problematiky do učitelského vzdělávání na Univerzitě Karlově v Praze – Pedagogické fakultě s využitím zjištěných výsledků orientační sondy a vymezení základních kompetencí učitelů v dané oblasti (říjen – listopad 2007)

Časový harmonogram: duben 2007 – listopad 2007

TEORETICKÁ ČÁST

1 Vymezení problému

V posledních desetiletích jsou lidé stále častěji ohrožováni v důsledku tzv. mimořádných událostí. Za mimořádnou událost považujeme nenadálý, částečně nebo zcela neovládaný, časově a prostorově ohraničený děj, který vznikl v souvislosti s provozem technických zařízení, působením živelních pohrom, havárií, neopatrným zacházením s nebezpečnými látkami, epidemiemi nebo jiného nebezpečí, které ohrožuje životy a zdraví lidí, značné majetkové hodnoty nebo životní prostředí. Se vznikem mimořádných událostí úzce souvisí záchrana lidských životů a likvidace jejich následků.¹

Mimořádné události je potřebné nepodceňovat, důsledně se na ně připravit, protože svou vlastní připraveností můžeme lépe překonat strach a paniku, které při takových událostech vznikají. Aniž si to uvědomujeme, zkušenosti ukazují, že dobře informovaný a připravený člověk dokáže reálněji posoudit vzniklou situaci, předcházet vzniku mimořádné události a v případě potřeby pomoci nejen sobě, ale i svým blízkým, sousedům, spolužákům či spolupracovníkům.

2 Vývoj a současný stav sledované problematiky

Při posuzování současného stavu informovanosti obyvatelstva o možných mimořádných událostech a správných postupech v případě ohrožení je třeba vyjít z historického kontextu vývoje výuky na základních a středních školách a vysokoškolské přípravy učitelů v dané oblasti.

V letech 1973 – 1991 byla *Zákonem č. 73/1973, o branné výchově*, Sb. ustanovena povinná výuka na základních a středních školách². Zároveň byl zaveden i odpovídající obor přípravy učitelů na pedagogických fakultách. V období let 1991 – 1997 (po zrušení branné výchovy) neprobíhala na školách žádná výuka, ani nebyla realizována příprava učitelů. V r. 1995 – 1997 se uskutečnil na vybraných základních a středních školách experiment s cílem ověřit, zda v rámci tehdy platných učebních osnov lze některá témata

¹ „Mimořádná událost - škodlivé působení sil a jevů vyvolaných činností člověka, přírodními vlivy, a také havárie, které ohrožují život, zdraví, majetek nebo životní prostředí a vyžadují provedení záchranných a likvidačních prací“ (Zákon č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a změně některých zákonů).

² Zákon stanovil, aby „branná výchova byla organickou součástí výchovy a vzdělávání žáků, učňů a studentů a aby se uskutečňovala v povinném branném vyučování, v ostatních vyučovacích předmětech, v jiných formách vyučování a v zájmové branné činnosti“

týkající se ochrany člověka za mimořádných událostí vřadit do výuky vybraných předmětů a naplnit požadované cíle, aniž by se vytvářel samostatný předmět.

Na základě výsledků tohoto experimentu byl vydán *Pokyn MŠMT čj. 34776/98-22 (ze dne 4. května 1999)*³, který ukládal všem školám poskytujícím základní a střední vzdělávání začlenit od 1.9.1999 tuto problematiku do výuky. Současně byla vydána pro potřeby učitelů metodická příručka, která obsahovala podrobnější informace a doporučení k realizaci vzdělávání v předmětné oblasti. Na základě výsledků České školní inspekce a *Usnesení vlády ČR č. 11, ze dne 8. 1. 2003*, k přehledu vybraných problémů k prioritnímu řešení, které byly identifikovány v průběhu řešení krizové situace vzniklé v důsledku povodní v srpnu 2002, byly pokyny k začlenění tematiky ochrany člověka za mimořádných událostí do vzdělávacích programů Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy ČR aktualizovány.

Na základě *Pokynu MŠMT (č. j. 12 050/03-22) k začlenění tematiky ochrany člověka za mimořádných událostí do vzdělávacích programů* problematika ochrany člověka za mimořádných událostí byla vřazena do vzdělávacích dokumentů. Dodatkem k učebním dokumentům „*Ochrana člověka za mimořádných událostí*“, (č. j. 13 586/03-22, ze dne 4. března 2003) byly platné učební dokumenty doplněny následovně: Do učebních dokumentů pro základní školy, střední školy a vyšší odborné školy a do učebních dokumentů pro speciální školy, se zařazuje tematika Ochrana člověka za mimořádných událostí v rozsahu nejméně 6 vyučovacích hodin ročně v každém ročníku. Obsahová náplň výuky vycházela z metodických materiálů připravených HZS ČR.⁴ Od r. 2002 bylo pro potřeby praxe vydáno v ČR několik dalších metodických materiálů pro učitele a učebnic pro žáky ZŠ a ŠŠ. Příprava učitelů probíhá v posledních letech pouze v rámci kurzů celoživotního vzdělávání a za pomoci HZS krajů v jejich vzdělávacích zařízeních. Do pregraduálního studia nebyla v této souvislosti systematiky zařazena.

Situace se výrazně změnila v návaznosti na probíhající transformační proces ve školství. Téma ochrany člověka za mimořádných událostí je zahrnuto v rámcových vzdělávacích programech pro základní, gymnaziální a střední odborné vzdělávání. Ve schváleném Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání vymezují

³ Věstník MŠMT č. 6/1999

⁴ Podrobnější informace a doporučení předkládá především metodická příručka „*Ochrana člověka za mimořádných událostí*“, kterou v březnu 2003 vydalo MV-generální ředitelství Hasičského záchranného sboru České republiky.

vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět, Člověk a zdraví v této souvislosti konkrétní očekávané výstupy, tj. stanovují, co by měli žáci umět:

- uplatňovat účelné způsoby chování v situacích ohrožujících zdraví a život i v modelových situacích simulujících mimořádné události (výstup 1. st. ZŠ),
- projevovat odpovědné chování v situacích ohrožení zdraví a osobního bezpečí, při mimořádných událostech; v případě potřeby poskytnout adekvátní první pomoc (výstup základního vzdělávání).

Naplnění výše uvedených cílů předpokládá, že všechny školy v ČR budou do svých školních vzdělávacích programů implementovat tematický okruh Ochrana člověka za mimořádných událostí (v souvislosti s programem podpory zdraví na škole), a to systematicky, v návaznosti na věková specifika a potřeby žáků. Doporučuje se, aby při realizaci výuky na 2. stupni ZŠ byl jako základní prostor pro spirálovité rozvíjení problematiky využit předmět Výchova ke zdraví. Lze předpokládat, že nový přístup ke vzdělávání v této oblasti nepochybně bude klást zvýšené nároky na učitele jak ve fázi přípravy programu, tak i při vlastní realizaci.

3 Řešení připravenosti učitelů v oblasti ochrany za mimořádných událostí

Implementace problematiky ochrany člověka za mimořádných událostí do školních vzdělávacích programů a realizace vytvořených programů v praxi škol vyžaduje odborně připravené a metodicky erudované pedagogy.

Klíčovými determinanty zlepšení celkového stavu v připravenosti budoucí generace na možné mimořádné události jsou především koncepční přístup a mezirezortní spolupráce všech zainteresovaných složek. Je nezbytné zajistit základní informovanost všech pedagogických i nepedagogických pracovníků škol. Hlavním předpokladem však je zavedení systematického vzdělávání těch pedagogů, kteří budou schopni na školách tuto složku výchovy ke zdraví garantovat.

Řešení sledované problematiky nesporně vyžaduje dlouhodobý projekt zaměřený na vypracování nové koncepce začlenění oblasti ochrany člověka za mimořádných událostí do pregraduální přípravy pedagogů na fakultách připravujících učitele. Tato koncepce by měla v návaznosti na platnou legislativu (RVP) především splňovat požadavky transformované školy. První etapou řešení tohoto dlouhodobého záměru je **„Pilotní studie přípravy budoucích učitelů v oblasti ochrany člověka za mimořádných událostí“**.

VÝSLEDKY ŘEŠENÍ PROJEKTU

A. Studium podkladů, literární rešerše projektu

V první etapě řešení projektu byly shromážděny dostupné dokumenty k problematice ochrany za mimořádných událostí: legislativní rámec, zapojení a kompetence jednotlivých resortů se zaměřením na oblast školství. Byl vypracován seznam odborných publikací, které jsou v současné době k dispozici pro využití ve vzdělávání dětí, mládeže i široké veřejnosti.

Legislativa vymezující postupy při ochraně zdraví obyvatelstva, se zaměřením na případy mimořádných událostí v ČR, je východiskem pro koncipování strategie prevence ochrany zdraví a bezpečí v podmínkách resortu školství. Zajištění dostatečné informovanosti a připravenosti všech občanů systémem vzdělávacích aktivit je legislativně podpořeno školskými dokumenty, jejichž obsah (v návaznosti na přijatý Školský zákon) prochází v současné době procesem transformace. Legislativní oporu pro tvorbu koncepce učitelského vzdělávání tvoří především:

- Zákon 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 240/2000 S., o krizovém řízení a o změně některých zákonů (krizový zákon), ve znění zákona 320/2002 Sb.
- Zákon č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 238/2000 Sb., o Hasičském záchranném sboru České republiky a o změně některých zákonů
- Zákon č. 133/1985 Sb., o požární ochraně, ve znění pozdějších předpisů
- Vyhláška MZ č. 434/1992 Sb., o zdravotnické záchranné službě
- Usnesení vlády č. 1046 ze dne 30. října 2002 „Dlouhodobý program zlepšování zdravotního stavu obyvatelstva“
- Metodický pokyn MŠMT „Ochrana člověka za mimořádných událostí“, č.j. 13 586/03-22, ze dne 4. března 2003)

- Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)
- Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. Praha: MŠMT, 2004.

Seznam dostupné literatury:

1. BENEŠ, P. aj. *Ochrana člověka za mimořádných událostí. Havárie s únikem nebezpečných látek. Radiační havárie. Pro chemii a fyziku*. Praha: Fortuna, 2002. 23s. ISBN 80-7168-818-5
2. BERÁNKOVÁ, M.; FLEKOVÁ, B.; HOLZHAUSEROVÁ, B. *První pomoc* 1. vyd. Praha: Informatorium, 2002. 199 s. ISBN 80-86073-99-8
3. BRABEC, I. *Aby první pomoc nebyla pomocí poslední: příručka zdravotní a první pomoci*. 1. vyd. Brno: Skaut – Ginkgo, 1999. ISBN 80-238-9569-9
4. BYDŽOVSKÝ, J. *První pomoc*. 2. vyd. Praha: Grada, 2004. ISBN 80-247-0680-6
5. DANIELOVSKÁ, V. *Ochrana člověka za mimořádných událostí. Pro 1. stupeň ZŠ*. Praha: Fortuna, 2003. 31 s. ISBN 80-7168-864-9
6. DOSTÁLOVÁ, J. *První pomoc*. Ostrava: Ostravská univerzita, Zdravotně sociální fakulta, 2005. 118 s. ISBN 80-7042-356-0
7. DVOŘÁČEK, I. aj. *Akutní medicína: Údaje pro klinickou praxi*. 2.dopl.vyd. Praha: Avicenum, 1990. ISBN 80-201-0013-X.
8. HANUŠOVÁ, J. *Zásady laické první pomoci*. 1. vyd. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2007. 28 s. ISBN 978-80-86991-03-0
9. HERINK, J.; BALEK, V. *Ochrana člověka za mimořádných událostí. Živelní pohromy. Pro zeměpis a přírodopis*. Praha: Fortuna, 2002. 39 s. ISBN 80-7168-830-4
10. HORSKÁ, V.; MARÁDOVÁ, E.; SLÁVIK, D. *Ochrana člověka za mimořádných událostí. Sebeochrana a vzájemná pomoc. Pro občanskou a rodinnou výchovu*. Praha: Fortuna, 2002. 39 s. ISBN 80-7168-829-0
11. KARGER, P.; KAUFMAN, J. *Záchranář. První pomoc*. Praha: VZS ČČK, 1998.
12. KOSTNER, R.; CVEČKOVÁ, M. *Ochrana člověka za mimořádných situací*. Praha: Dětství bez úrazů, 2007
13. KROUPA, M. *Integrovaný záchranný systém*. Praha: Armex, 2006. 199 s. ISBN

80-86795-35-7

14. LINHART, P. aj. *Ochrana člověka za mimořádných událostí. Pro střední školy*. Praha: Fortuna, 2003. 93 s. ISBN 80-7168-869-X
15. MARÁDOVÁ, E. *Ochrana člověka za mimořádných událostí*. 1. vyd. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2007. 40 s. ISBN 978-80-86991-24-5
16. MILLER, S. MEMORIX- *Neodkladné stavy v medicíně*. 1. vyd. Praha: Scientia medica, 1992. ISBN 80-85526-16-6
17. *Ochrana člověka za mimořádných událostí – Osobní bezpečí: učebnice pro 1. stupeň ZŠ*. Praha: ALBRA, 2004
18. *Ochrana člověka za mimořádných událostí – Osobní bezpečí – Neztratím se? Neztratím!: učebnice pro 1. ročník ZŠ*. Praha: ALBRA, 2004
19. *Ochrana člověka za mimořádných událostí – Osobní bezpečí – Bezpečí a nebezpečí: učebnice pro 2. ročník ZŠ*. Praha: ALBRA, 2004
20. *Ochrana člověka za mimořádných událostí – Osobní bezpečí – Počítej se vším: učebnice pro 3. ročník ZŠ*. Praha: ALBRA, 2004
21. *Ochrana člověka za mimořádných událostí – Osobní bezpečí – S mapou nezabloudím: učebnice pro 4. ročník ZŠ*. Praha: ALBRA, 2004
22. *Ochrana člověka za mimořádných událostí – Osobní bezpečí – Pomáhám zraněným: učebnice pro 5. ročník ZŠ*. Praha: ALBRA, 2004
23. *Ochrana člověka za mimořádných událostí – Povodně – učebnice pro 6. ročník ZŠ*. Praha: ALBRA, 2006
24. *Ochrana člověka za mimořádných událostí – Požáry – učebnice pro 7. ročník ZŠ*. Praha: ALBRA, 2006
25. *Ochrana člověka za mimořádných událostí – Havárie – učebnice pro 8. ročník ZŠ*. Praha: ALBRA, 2006.
26. *Ochrana člověka za mimořádných událostí – Od vichřice k zemětřesení – učebnice pro 9. ročník ZŠ*. Praha: ALBRA, 2006.
27. POKORNÝ, J. aj. *Lékařská první pomoc*. Praha: Galén, 2003. ISBN 80-7262-214-5
28. *Praktický rodinný lékař*. Přel. Jungwirthová, Z. Práh, 2005. ISBN 80-7252-057-1
29. *Příručka pro učitele základních a středních škol Ochrana člověka za mimořádných událostí*. 2. upr. a rozšíř. vyd. Praha: 2003.
30. *Příručka pro obyvatele „Pro případ ohrožení“*. Praha: 2003.

31. *Příručka první pomoci*. St. John Ambulance, The British Red Cross Society. Praha: ČCK, 1999.
32. *Příručka „Výchova dětí v oblasti požární ochrany“*. Praha: 2003.
33. ROUDNÝ, R. – LINHART, P. *Krizový management I.: ochrana obyvatelstva, mimořádné události*. Pardubice: Univ. Pardubice, 2004. 97 s. ISBN 80-7194-674-5
34. SKÁCELOVÁ, I. *Co dělat při mimořádné události: příručka pro obyvatele*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2005. 39 s. ISBN 80-244-1170-9
35. SRNSKÝ, P. *První pomoc u dětí*. Praha: Grada, 2006. ISBN 978-80-247-1824-8
36. TRAPANI, G.; BERTINO, E. aj. *První pomoc a zdraví dítěte*. 1. vyd. Praha: Portál, 2006. 137 s. ISBN 80-7367-137-9

Na základě provedené komparativní analýzy výše uvedených publikací lze situaci shrnout následovně:

V návaznosti na základní materiály k ochraně za mimořádných událostí vydané a odborně garantované GŘ HZS ČR byla v posledním období nabídnuta učitelům řada odborných příruček, textů a učebnic pro žáky. Některé materiály jsou v plném znění zveřejněny v elektronické podobě na <http://www.mvcr.cz/udalosti/prirucky/proskoly/>. To znamená, že pro učitele, kteří mají zájem o danou problematiku, jsou základní informace potřebné k ochraně za mimořádných událostí k dispozici. V nabízených metodických příručkách a učebnicích naleznou inspiraci i pro didaktickou transformaci učiva do výuky v jednotlivých ročnících či vyučovacích předmětech. Přesto nelze předpokládat, že pouhá nabídka textů k prostudování poskytne všem učitelům dostatečnou odbornou i metodologickou erudici k výuce tématu Ochrana za mimořádných událostí v pojetí současné transformované školy, tj. dle požadovaných výstupů rámcových vzdělávacích programů pro základní a střední vzdělávání. **Řešením je poskytnutí systematického vzdělávání vedeného odborníky pod garancí fakult připravujících učitele** (v rámci pregraduálního studia i celoživotního vzdělávání).

B . Orientační sonda mezi studenty učitelství na UK v Praze – Pedagogické fakultě – na téma ochrana za mimořádných událostí

Nezbytným východiskem pro koncipování efektivního studijního programu přípravy pedagogů je objektivní posouzení současné edukační reality v oblasti ochrany za mimořádných událostí. Ve snaze vytvořit dostatečný základ v rovině teoretické i v návaznosti na potřeby praxe byla připravena a realizována orientační výzkumná sonda zaměřená na studenty pregraduálního učitelského studia.

Cílem výzkumného šetření bylo sledovat úroveň informovanosti studentů učitelství v problematice ochrany za mimořádných událostí, zjistit jejich vzdělávací potřeby v dané oblasti a jejich připravenost působit na žáky v souladu s platným kurikulem.

Východiskem pro formulaci hypotézy byly především následující skutečnosti:

- mimořádné události se bohužel v současném světě stávají často realitou a dovednosti spojené s ochranou za mimořádných událostí jsou pro záchranu života a podporu zdraví každého člověka velmi potřebné;
- dle pokynu MŠMT byla problematika ochrany člověka za mimořádných událostí před několika lety vřazena do vzdělávacích programů základních a středních škol a lze předpokládat, že současní vysokoškoláci prošli v rámci svého dosavadního studia určitými formami vzdělávání i v této oblasti.

Hypotéza:

Informovanost (znalosti) studentů učitelství dosahuje minimálně úrovně 60 %.

Metoda:

Anonymní dotazníkové šetření – nástroj: speciálně pro tento účel koncipovaný dotazník (*nevyplněný dotazník je přiložen v příloze č. 1*).

Příprava výzkumu:

V přípravné fázi výzkumu byl konstruován nástroj – dotazník, jehož validita byla ověřena na vybraném vzorku respondentů. Pro pilotáž dotazníku bylo vybráno

20 studentů 4. ročníku UK v Praze – Pedagogické fakulty, obor rodinná výchova. Důvodem byla skutečnost, že oslovení studenti v rámci studijního programu absolvovali kurzy zaměřené na problematiku zdraví, vč. ochrany za mimořádných událostí a mohli se tak odpovědně vyjádřit k formulaci jednotlivých položek.

Upravený dotazník použitý pro výzkumné šetření je strukturován do tří částí. První část přináší určité informace o respondentovi (pohlaví, věk, studijní obor, dosavadní studijní kariéra). Část druhá je koncipovaná formou vědomostního testu. Otázky jsou voleny jak uzavřené (s výběrovou odpovědí), tak i otevřené. V části třetí měli respondenti možnost volně se vyjádřit ke sledované problematice.

Realizace výzkumu:

Návratnost dotazníkového šetření

Dotazník byl distribuován v letním semestru (2007) studentům různých studijních oborů na Univerzitě Karlově v Praze – Pedagogické fakultě.

Dotazníkovým šetřením bylo osloveno celkem **250 studentů** UK v Praze – Pedagogické fakulty. Celková návratnost dotazníkového šetření u studentů PedF je 84 %. Navrátilo se tedy celkem **210 dotazníků**. Výběr respondentů sledoval pouze požadavek získat údaje od širokého oborového spektra budoucích učitelů. Výzkumný soubor lze charakterizovat na základě sumarizace několika zjištěných osobních dat.

Dotazník – Část I. Identifikační údaje:

a) Účastníci šetření dle pohlaví

11 % (nn=24) respondentů bylo mužského pohlaví, v 89% (nn=186) se jednalo o ženy.

b) Účastníci šetření dle typu ukončeného středoškolského vzdělání

58 % (nn=122) studentů/ek absolvovalo gymnázium, ve 33 % (nn=69) šlo o absolventy středních odborných škol, 6 % (nn=12) dotazovaných ukončilo vyšší odbornou školu (7 dotazovaných neoznačilo žádnou z nabízených možností).

c) Účastníci šetření dle věku

Nejvíce dotazovaných respondentů 84 % (nn=177) je ve věku 18-25 let. V 9 % (nn=19) je zastoupena v dotazníkovém šetření věková skupina 26-30 let, 8 (4 %) z 210 oslovených

respondentů je ve věku 36-40 let. Ve 2 % (nn=5) oslovených studentů se jedná o osoby staří 41 let. Pouze 1 % (nn= 1) tvoří věková skupina 31-35 let.

To znamená, že ve sledované skupině statisticky významně převažují respondenti, kteří navštěvovali střední školu v letech 2000 až 2005, tedy v období, kdy formou metodického pokynu bylo všem školám uloženo začlenit tematiku ochrany člověka za mimořádných událostí do vzdělávacích programů (viz kap. 1). Tato skutečnost podporuje oprávněnost námi stanovené hypotézy o uspokojivé informovanosti dotazovaných studentů v dané oblasti.

d) Účastníci šetření dle studijního oboru

Dotazníkového šetření se zúčastnilo **celkem 210 studentů**. 55 % oslovených respondentů (nn=115) studuje na UK v Praze – Pedagogické fakultě dvouoborové studium učitelství pro SŠ a 2. st. ZŠ (např. kombinace chemie – matematika, informační technologie a technická výchova, rodinná výchova či biologie; cizí jazyk – pedagogika, český jazyk či matematika apod.), 25 % oslovených (nn=52) tvořili studenti/studentky učitelství pro 1. st. ZŠ, 17 % oslovených respondentů studuje obor speciální pedagogika, 3 % (nn=6) studentů pochází z jednooborového studijního oboru výtvarná výchova.

e) Předchozí zkušenost respondentů s výukou ochrany za mimořádných událostí

Přestože školská legislativa od r. 2003 jednoznačně ukládá věnovat se problematice ochrany za mimořádných událostí na všech typech základních a středních škol, **63 %** oslovených respondentů (nn=132) uvedlo, že **nebylo** během svého studia na střední či vyšší odborné škole seznámeno s ochranou za mimořádných událostí. O problematice bylo informováno pouze 78 účastníků šetření (37 %). Nejčastěji byli dotazovaní respondenti poučeni o problematice ochrany za mimořádných událostí v těchto předmětech: občanská výchova, rodinná výchova, tělesná výchova, chemie, zdravotní či právní výchova, starší věková kategorie ještě v předmětu branná výchova.

Odpovědi získané touto položkou dotazníku jsou alarmující. Poskytují totiž vhled do edukační reality ve sledované oblasti a nutně vyvolávají otázky: Věnovaly školy plnění úkolů vymezených v příslušných metodických pokynech dostatečnou pozornost? Jak zařadily problematiku ochrany za mimořádných událostí do výuky, když si toho studenti nejsou vědomi?

Dotazník – Část II Vyhodnocení výsledků výzkumu - informovanost:

Všechna získaná data byla zanesena do tabulek, statisticky vyhodnocena a výsledky prezentovány graficky (viz samostatná příloha č. 2). V této části výzkumné zprávy je uveden pouze souhrn výsledků – odpovědí na jednotlivé otázky této části dotazníku.

a) Co lze označit jako mimořádnou událost (otázka 1)

42 (20 %) oslovených respondentů na tuto otázku vůbec neodpovědělo. Správnou odpověď uvedlo 168 (80 %) studentů. U této otázky však lze předpokládat určité zkreslení výsledků. Studenti při zadávání dotazníku zprvu často nevěděli, co je mimořádnou událostí míněno. Avšak při studiu dalších částí dotazníkového šetření měli možnost na tuto otázku najít alespoň přibližnou odpověď. K první otázce se proto vraceli a dodatečně uváděli příklady událostí, které se objevovaly v textu dotazníku.

b) Označení signálů (otázka 2, 3)

Oslovení respondenti **pouze v 5 případech (2 %) správně pojmenovali kolísavý tón sirény po dobu 140 sekund**. Podobný výsledek byl i u identifikace nepřerušovaného tónu po dobu 140 sekund (15 správných odpovědí – 7 %). Pouze 13 respondentů (6 %) správně označilo přerušovaný tón sirény po dobu 1 minuty. Jelikož studenti neznali – nepoznali signály, nemohli správně odpovědět na následující otázku, která se zabývala použitím signálů.

c) Jakým způsobem se dovíte, že je nařízena evakuace a že byste měli opustit byt (otázka 4)

V této otázce někteří oslovení respondenti uvedli správnou i špatnou odpověď zároveň. 19 (9 %) respondentů šetření odpovědělo správně, tzn. uvedlo, že se o nařízené evakuaci a opuštění bytu dozví ze sdělovacích prostředků. 86 (41 %) studentů/studentek odpovědělo špatně – uvedlo, že nařízenou evakuaci oznamují sirény. 80 (38 %) účastníků šetření uvedlo zároveň správnou i špatnou možnost – sdělovací prostředky a sirény. 25 (12 %) oslovených na tuto otázku nevedlo odpověď.

d) Základní složky Integrovaného záchranného systému (otázka 5)

Bohužel, ani v dotazu na základní složky Integrovaného záchranného systému nelze hovořit o předpokládaných 60 % úspěšných (správných) odpovědích. 99 respondentů (47 %) uvedlo, že bude kontaktovat Hasiče. 98 studentů/studentek (47 %) by zavolalo zdravotnickou záchrannou službu, 94 oslovených (45 %) by se obrátilo na policii. Všechny tyto tři složky IZS uvedlo 94 (45 %) respondentů. Zajímavé je jistě to, že se ani v jedné odpovědi neobjevila informace o možnosti kontaktovat tísňovou linku či městskou policii.

e) Jak se správně zachováte, jestliže uslyšíte kolísavý tón sirény (otázka 6)

170 respondentů (81 %) uvedlo, že poté, co uslyší varovný tón sirén, běží na autobus a snaží se dopravit k rodičům; 110 (52 %) studentů/studentek se co nejdříve ukryje do blízké budovy; 108 (51 %) obtelefonuje příbuzné, jestli také signál slyší; 123 (59 %) oslovených ihned odejde ze školy; 131 (63 %) účastníků šetření v budově otevře okna, aby bylo slyšet, co se děje; 165 (79 %) dotázaných upozorní na nebezpečí děti pobíhající po hřišti; 167 (80 %) respondentů varuje starší občany a poskytne jim případnou pomoc; 104 (50 %) dotázaných uzavře okna a dveře v místnosti, kde právě jsou. Odpovědi v této položce dotazníku jasně odhalily závažné nedostatky ve znalostech studentů. Je zarážející, že tolik z oslovených budoucích učitelů neví, jak se zachovat v případě mimořádné události (viz odpovědi týkající se opuštění školy, telefonování apod.).

f) Místo shromažďování pro případ mimořádné události (otázka 7)

Je pozoruhodné, že pouze 74 oslovených studentů (35 %) ví, kde se nalézá shromaždiště Pedagogické fakulty UK v Praze. 133 respondentů (64 %) nezná místo shromažďování. 3 účastníci (1 %) šetření na tuto otázku neodpověděli. Evakuační plány jsou studentům k dispozici na veřejně přístupných místech fakulty.

g) Které věci by neměly chybět v evakuačním zavazadle (otázka 8)

V této položce byli studenti záměrně vyzváni k volné odpovědi, neboť lze předpokládat, že výběr z nabízených alternativ by je určitě inspiroval. K této otázce se vyjádřilo 185 (88 %) respondentů, 25 (12 %) studentů na otázku vůbec neodpovědělo. Volné vyjádření odhalilo, že studenti si velmi často neuvědomují účel evakuačního zavazadla

a neumí si představit, za jakých okolností by je měli používat. Většina dotázaných tak jmenovala hygienické potřeby a oblečení.

V rámci výzkumné zprávy je předloženo vyhodnocení výskytu odpovědí: potraviny a nápoje, osobní doklady, radio, svítilna, příkrývka, léky.

128 respondentů šetření uvedlo, že do evakuačního zavazadla si přibalí potraviny a nápoje, 97 účastníků šetření si sebou při evakuaci vezme doklady, pouze 8 studentů/studentek přibalí do zavazadla radio, 29 dotazovaných si nezapomene vzít svítilnu, 39 oslovených si přibalí příkrývku, 121 respondentů se domnívá, že do evakuačního zavazadla patří léky. Z přehledu vyplývá překvapující zjištění – studenti sami nejvíce přemýšleli o potravinách a nápojích, a v téměř stejné míře o lécích. Řada studentů uvedla přímo lékárníčku. Nutno podotknout, že pouze 1 student/ka vyjmenoval/a všechny výše uvedené věci, které by neměly (dle pokynů HZS) v evakuačním zavazadle chybět.

h) Co byste udělali nejdříve, kdybyste se dozvěděli, že se k vašemu domu blíží povodeň (otázka 9)

19 účastníků šetření (9 %) uvedlo, že utěsní vchod do domu a jde sledovat televizi, 129 dotazovaných (61 %) po zaznění kolísavého tónu sirény opustí co nejrychleji ohrožený prostor, 62 studentů/studentek (30 %) se ukryje v nejvyšším patře nebo na půdě a sleduje rozhlas a televizi. V odpovědích na tuto otázku je jistě zajímavé, že 129 respondentů uvedlo, že poté, co zazní tón sirény, opustí ohrožený prostor. Pokud se ovšem vrátíme k odpovědi na otázku 2 a 3 (otázka označení signálů – bod b) zjistíme, že oslovení respondenti tóny sirény nerozeznají.

ch) Co uděláte, jste-li v cizině ubytováni na rekreačním pobytu v domku a zjistíte, že se do oblasti blíží prudká větrná smršť? (otázka 10)

10 účastníků šetření (5 %) uvedlo, že vypne elektřinu, plyn a vodu, vezme potraviny a pitnou vodu, zabední okna, dveře a ukryje se v nejvyšší místnosti nebo na půdě domu. 191 dotazovaných (91 %) vypne elektřinu, plyn a vodu, vezme potraviny a pitnou vodu, zabední okna a dveře a ukryje se ve sklepě. 2 studenti/studentky (1 %) se ukryjí v autě a čekají, co se bude dít, v případě potřeby přece mohou rychle ujet. Na tuto otázku neodpovědělo 7 (3 %) oslovených účastníků šetření.

i) Označení nebezpečných látek na obalu (otázka 11)

89 účastníků šetření (42 %) správně označilo toxickou látku. 205 dotazovaných (98 %) poznalo symbol vysoce hořlavé látky. 207 studentů/studentek (99 %) správně přiřadilo k symbolu výbušnou látku. 154 respondentů šetření (73 %) rozeznalo žíravou látku. 84 oslovených (40 %) označilo zdraví škodlivou látku a 190 dotázaných (90 %) správně přiřadilo k poslednímu symbolu v dotazníkovém šetření látku škodlivou pro životní prostředí. Forma otázky umožňovala postupovat vylučovací metodou. Problém nastal u identifikace označení látky toxické a zdraví škodlivé (tyto značky si studenti evidentně pletou).

j) Výstražný symbol (otázka 12)

163 (78 %) oslovených respondentů správně pojmenovalo nakreslený výstražný symbol. Výstražný symbol nepoznalo 47 účastníků šetření (22 %).

k) Jak je to s nutností ukrytí v případě, že došlo k radiační havárii (otázka 13)

25 oslovených respondentů (12 %) uvedlo, že v případě, že došlo k radiační havárii, je zbytečné ukryt se, protože radiační záření prostupuje všemi materiály. 168 dotazovaných účastníků (80 %) vyhledá zděnou budovu a vyčká do ukončení radiační havárie. 5 studentů/studentek (2 %) označilo možnost, že radiační havárie je samostatný problém každého z nás. 12 respondentů (6 %) dotazníkového šetřením na tuto otázku neodpovědělo.

l) Co je to jodová profylaxe? (otázka 14)

107 oslovených účastníků šetření (51 %) se domnívá, že jodová profylaxe znamená dýchání přes látku namočenou v roztoku jodu (jodovou tinkturu). 19 respondentů (9 %) si tento pojem spojuje s používáním jakýchkoli sloučenin jodu. Pouze 37 (18 %) respondentů označilo možnost požívání tablet jodidu draselného dle pokynů. 47 studentů/studentek (22 %) nevedlo odpověď na jodovou profylaxi. Z této výpovědi je patrné, že v rámci výuky není tento ochranný postup většinou vůbec zmiňován.

m) Uvažte, co byste dělali v těchto situacích (otázka 15)

190 účastníků (90 %) uvedlo správnou odpověď v situaci, když se ocitne na člunu na jezeře a blíží se bouřka (účastníci si uvědomili, že při bouřce není vhodné být ve vodě). Pouze 59 studentů/studentek (28 %) si správně uvědomilo, že pokud jede s kamarády na kole a najednou se zableskne a téměř současně zahřmí, že není vhodné

dále pokračovat v jízdě na kole. 137 (65 %) respondentů uvedlo správnou odpověď na situaci, kdy se dostanou autem do vánice. Tato položka řešila předpokládané způsoby chování v určitých nebezpečných situacích, které ovšem vůbec nemusí být součástí mimořádné události. Nedostatky ve znalostech dokládají, že ve výuce na ZŠ a SŠ není ochrana zdraví dětí v dostatečné míře a kvalitě realizována (jak ukládají vzdělávací programy).

n) Poměr mezi kompresí hrudníku a frekvencí umělých dechů u dětí starších 1 roku a dospělých při kardiopulmonální resuscitaci (otázka 16)

Dle doporučení Evropské resuscitační rady došlo v roce 2005 ke změně poměru při kardiopulmonální resuscitaci. U dětí starších 1 roku a u dospělých má být poměr 30 stlačení hrudníku : 2 vdechům do úst. Správně tedy odpovědělo pouze 53 účastníků šetření (25 %), většina dotázaných respondentů 103 (49 %) uvedlo poměr 15:1. Poměr 4:1 se v současné době používá u kardiopulmonální resuscitace u dětí do 1 roku – tuto možnost označilo 21 % (45 dotázaných). 9 studentů/studentek na tuto otázku nevedlo odpověď.

o) U závažných popálenin a opaření (otázka 17)

147 účastníků (70 %) označilo, že u závažných popálenin a opaření nebudou odstraňovat nic, co je k ráně přichyceno. 8 studentů/studentek (4 %) by odstranilo přichycené věci a kusy tkanin z rány. 49 (23 %) respondentů by odstranilo pouze předměty, nikdy ne tkaninu. 6 dotázaných (3 %) na tuto otázku nevedlo odpověď.

p) Postup při popáleninách (otázka 18)

28 účastníků (7 %) uvedlo, že by u popálenin použili dezinfekční mast a ránu přikryli sterilním materiálem. 3 studenti/studentky (1 %) propíchnou vzniklé puchýře a zalepí je náplastí. 18 (4 %) respondentů se domnívá, že postiženému zásadně nedáváme pít. 138 dotázaných (33 %) označilo možnost ránu zakrýt sterilním materiálem a vyhledat lékaře. 111 oslovených (27 %) by popálené místo ochlazovalo po dobu 20 minut pod tekoucí vodou. 107 účastníků šetření (26 %) by postiženému podávalo dostatečné množství tekutin. 7 dotázaných (2 %) na tuto otázku nevedlo odpověď.

q) Co uděláme s velkou řeznou ranou, v níž uvízla střešina skla (otázka 19)

162 účastníků (77 %) označilo možnost, že střešinu nikdy nevytahujeme, obložíme ji mulem, přiložíme krycí vrstvu a šetrně upevníme obinadlem. 28 studentů/studentek (13 %) vždy střešinu vytáhne, aby nevadila v ošetření. 12 (6 %) respondentů se domnívá, že je správné na ránu položit co největší množství vaty, aby její vlákna pomohla, co nejdříve zastavit krvácení. 8 dotazovaných (4 %) na tuto otázku nevedlo odpověď.

r) Postupy první pomoci (otázka 20)

Výsledky této položky jsou ovlivněny způsobem zadání (přiřazování odpovídajících dvojic tvrzení). Respondenti zřejmě postupovali vylučovací metodou, proto výsledky jsou zdánlivě velmi dobré. I přes relativně správné odpovědi v této otázce, ostatní odpovědi svědčí o značných nedostatcích v oblasti poskytování první pomoci. Toto tvrzení lze vyvodit z komparativní analýzy odpovědí v jednotlivých dotaznících (dodatečně opravované odpovědi).

189 účastníků (90 %) označilo, že pokud postižený spontánně nedýchá, že musí být zkontrolovány dýchací cesty a okamžitě zahájeno umělé dýchání. 196 studentů/studentek (93 %) při silném zevním krvácení nejprve zastaví krvácení. 191 (91 %) respondentů uloží klienta, který je v bezvědomí, ale dýchá, do stabilizační polohy, kontroluje dýchání a činnost srdce. 186 oslovených (89 %) uvedlo, že pokud postiženému nebije srdce, zahájí srdeční masáž. 197 účastníků šetrnosti (94 %) s klientem, který může mít poraněnou páteř, nebude hýbat, pokud to půjde, položí ho rovně na záda.

Dotazník – Část III Náměty a připomínky:

Nabídnutý prostor k volnému vyjádření ke sledovanému tématu využilo pouze 32 respondentů. Z připomínek je patrné, že si studenti uvědomují nedostatečné znalosti z oblasti ochrany za mimořádných událostí a zejména nepřípravenost poskytnout první pomoc. Pro ilustraci lze výroky shrnout: opravdu nevím, jak bych se v případě mimořádné události měl/a zachovat; bylo by třeba zařadit více praktické výuky na toto téma, hlavně kurzy první pomoci jak pro žáky ZŠ, tak i pro učitele; je to dobrý nápad vyučovat toto téma na pedagogických fakultách.

Závěry výzkumného šetření

Na základě teoretických poznatků (začlenění tématu o ochraně za mimořádných událostí do školního vzdělávání) byla formulována hypotéza o podílu informovaných respondentů. Bohužel, **hypotéza se nepotvrdila, nelze hovořit o 60% informovanosti budoucích učitelů**. Výzkumná sonda odhalila značné nedostatky ve vzdělanosti absolventů středních škol v problematice ochrany za mimořádných událostí. Volné odpovědi respondentů mapující jejich názory na vzdělávání v oblasti ochrany za mimořádných událostí zahrnovaly většinou názory, že v této oblasti sice mnoho nevědí, ale mělo by se toto téma na školách více učit. Kde hledat řešení?

C Návrh opatření – příprava učitelů:

Klíčovou cestou ke zlepšení tohoto stavu, tj. ke zkvalitnění výuky ve sledované oblasti, je zajištění dostatečné přípravy učitelů. Tento stav vyžaduje koncepční změny ve studijních programech pregraduálního vzdělávání budoucích učitelů. Pro okamžité řešení situace se jeví jako nezbytné rozšiřování nabídky kurzů celoživotního vzdělávání pedagogů.

Doporučení v podmínkách Univerzity Karlovy v Praze – PedF:

Do studijních programů je žádoucí problematiku ochrany za mimořádných událostí zapracovat ve třech rovinách:

- a) **Ve studiu Učitelství pro 1. st. ZŠ** – jako součást modulu výchovy ke zdraví – se zdůrazněním problematiky poskytování první pomoci.
- b) **V přípravě pedagogů pro SŠ a 2. stupeň ZŠ ve společném základu** – jako nedílnou součást nabídky předmětů pro studenty bakalářského i magisterského studia. Předmět je nutno koncipovat v integrovaném pojetí zdravého životního stylu, zdravotní gramotnosti, první pomoci. Výstupem výuky – ochrana za mimořádných událostí jako součást působení třídního učitele.

Předmět je motivačním vstupem do celé problematiky ochrany člověka za mimořádných událostí. Seznamuje se základními pojmy, s druhy a příklady mimořádných událostí, stručně informuje o úkolech a opatřeních vyplývajících z nové právní úpravy v oblasti ochrany obyvatelstva v České republice a zdůrazňuje

aktivní roli člověka k sebeochraně a vzájemné pomoci při překonání hrozících nebo nastalých mimořádných událostí.

- c) **V přípravě pedagogů – specialistů pro oblast výchovy ke zdraví** – jako součást nově koncipovaného studijního oboru – výchova ke zdraví.

Nově akreditovaný studijní obor – výchova ke zdraví

Univerzita Karlova v Praze – Pedagogická fakulta získala v roce 2007 akreditaci studijního programu specializace v pedagogice – obor **Výchova ke zdraví se zaměřením na vzdělávání**. Tento obor bude realizován na PedF UK od školního roku 2008/2009, vychází z koncepce transformující se základní a střední školy a z požadavku nových kurikulárních dokumentů realizovat ve školách programy podporující zdraví. Přípravuje odborníky zvládající dokonalou orientaci v problematice lidského zdraví v jeho bio-psycho-sociálních rovinách, s možností výchovného působení na děti, dospívající i dospělé v různých institucích, poradenských službách, střediscích volného času. Studium umožňuje uplatnit dosažené vzdělání v pozici odborných pracovníků i mimo rezort školství. Absolvování tohoto programu je základním stupněm pro možnost studia v magisterském navazujícím oboru **Učitelství VVP pro ZŠ a SŠ – Výchova ke zdraví**.

Ústředním tématem programu studia je zdraví, a to v jeho holistickém pojetí. Studium problematiky zdraví je zaměřeno na získání teoretických znalostí i praktických dovedností založených na vědecké, výzkumné a další tvůrčí činnosti posluchačů.

Program studia je koncipován jako integrující celek tří vzájemně propojených a doplňujících se modulů: *biologicko-medicínského, psychologicko-sociálního a didaktického* (směřujícího přímo k budoucímu profesionálnímu uplatnění absolventa). Nedílnou součástí programu jsou i předměty speciálně zaměřené na osvojení a prohloubení kompetencí pedagogů v problematice ochrany za mimořádných událostí.

Pro ilustraci, že příprava pedagogů v oblasti výchovy ke zdraví je skutečně komplexní, jsou dále uvedeny výčty povinných a povinně volitelných předmětů. Z přehledu vyplývá, jak student postupně (absolvováním řady vzájemně navazujících předmětů) získává hluboké odborné znalosti o ochraně zdraví i celkový obraz o strategiích zdravého životního stylu a možnostech chránit zdraví své a druhých lidí i při událostech mimořádného, příp. hromadného ohrožení.

Přehled povinných předmětů:

Úvod do studia výchovy ke zdraví, Somatologie I, Biologické aspekty zdraví, Základy práva, Somatologie II, Výživa I, Teorie životního stylu, Interkulturní vzdělávání, Sociální psychologie, Základy sexuologie a reprodukčního zdraví, Výživa II, Sociálně právní ochrana dětí, Psychologie zdraví, Zdravotně pohybové aktivity, Základy pediatrie, **Ochrana za mimořádných událostí**, Sociální patologie, Sociálně psychologický výcvik, Sociální pediatrie, Pohyb a zdravý životní styl, Sociologie rodiny, Stáže v centrech odborné pomoci, Projekty podpory zdraví, Metody a etika sociální práce.

Nabídka povinně volitelných předmětů:

Vybrané kapitoly z chemie a biochemie, Vybrané kapitoly z biologie, Vybrané kapitoly z genetiky, Environmentální vzdělávání, Sociální komunikace, Psychohygienu, Pohybové a relaxační aktivity I, Seminář z výživy, Aplikovaná estetika, Psychopatologie, Speciální pedagogika, Pohybové a relaxační aktivity II, Pohybové aktivity v přírodě I, Metodika zájmových činností, Dramatická výchova, Ergoterapie, Prevence násilí a šikanování mezi dětmi, Konstruování gender v rodinných systémech, Pohybové aktivity v přírodě II, Násilí v rodině, **Kurz první pomoci**, Výchova k partnerství a rodičovství, Seminář k bakalářské práci, Teorie kvality života v dospělosti a stáří, Psychodiagnostika a poradenství, Seminář k prevenci závislostí, Seminář k prevenci kriminality.

Jak vyplývá z výše uvedeného přehledu, v povinné složce studia je zařazen přímo předmět **Ochrana za mimořádných událostí**, a to v rozsahu 2 hodiny týdně (tj. celkem se jedná o 28 hodin přímé výuky). Jeho absolvování je však podmíněno znalostmi získanými v dalších předmětech, např. Somatologie, Biologické aspekty zdraví, Základy práva, Sociální psychologie, Psychologie zdraví, Základy pediatrie, Projekty podpory zdraví, což umožňuje studentům chápat celou diskutovanou problematiku v širších i hlubších souvislostech.

Připravená anotace předmětu Ochrana za mimořádných událostí

Cílem předmětu je poskytnout informace týkající se ochrany obyvatelstva za mimořádných událostí a zajistit tak skutečnou připravenost pedagogických pracovníků na extrémní situace, do nichž se mohou dříve či později dostat. Předkládá popis, příčiny a důsledky událostí, které jsou považovány za mimořádné (živelní pohromy, ohrožení únikem nebezpečných látek, radiací, teroristickým útokem aj.). Seznamuje se základními pokyny pro obyvatelstvo, s činností Integrovaného záchranného systému. Poskytuje pokyny, jak se v případě ohrožení zachovat a jak poskytnout pomoc ostatním.

Odborná literatura:

- BENEŠ, P. aj. *Ochrana člověka za mimořádných okolností: havárie s únikem nebezpečných látek, radiační havárie*. Praha: Fortuna, 2002. 23 s. ISBN 80-7168-818-5
- DANIELOVSKÁ, V. *Ochrana člověka za mimořádných událostí: pro 1. stupeň ZŠ*. Praha: Fortuna, 2003. 31 s. ISBN 80-7168-864-9
- HERINK, J.; BALEK, V. *Ochrana člověka za mimořádných událostí: živelní pohromy*. Praha: Fortuna, 2002. 39 s. ISBN 80-7168-830-4
- HORSKÁ, V.; MARÁDOVÁ, E. *Ochrana člověka za mimořádných událostí: sebeochrana a vzájemná pomoc*. Praha: Fortuna, 2002. 39 s. ISBN 80-7168-829-0
- KROUPA, M. *Integrovaný záchranný systém*. Praha: Armex, 2006. 199 s. ISBN 80-86795-35-7
- LINHART, P. aj. *Ochrana člověka za mimořádných situací: příručka pro učitele základních a středních škol*. Praha: Tech-market, 1999. 127 s. ISBN 80-86114-25-2
- Zdroj informací: <http://www.mvcr.cz/hasici/index.html>

Tím, že se obsah jednotlivých předmětů oboru výchova ke zdraví úzce prolíná, směřuje výuka k formování širokých kompetencí pedagogického pracovníka schopného adekvátně reagovat v případě mimořádných událostí, organizovat opatření směřující k ochraně zdraví a životů dětí i dospělých, a především realizovat v každodenní práci školy preventivní program zaměřený na ochranu za mimořádných událostí.

Výuka v oborovém studiu bude zajišťována předními odborníky z několika zainteresovaných rezortů a pracovišť – Univerzity Karlovy v Praze (Pedagogická fakulta, 2. lékařská fakulta), ve spolupráci s odborníky z MVČR, MPSV aj.

NÁMĚTY NA POKRAČOVÁNÍ PROJEKTU

Jak již bylo konstatováno, informovanost studentů učitelství o problematice ochrany za mimořádných událostí je zcela nedostačující. Po ukončení první etapy projektu je však k dispozici návrh obsahu předmětu, jehož realizací by bylo možno tuto situaci zvrátit. Ve druhé etapě projektu by bylo proto třeba:

- a. Připravit pedagogický experiment, v jehož rámci se pokusit ověřit cíle a obsah předmětu Ochrana za mimořádných událostí v praxi, tj. s vybranou skupinou studentů. Před realizací experimentu připravit podklady pro reflexi a kriteria průběžné a závěrečné evaluace.
- b. Uspořádat celostátní odborný seminář za účasti odborníků z různých rezortů (MŠMT, MV, MZ apod.), který umožní otevřít širší odbornou diskusi nad hledáním efektivních přístupů a forem vzdělávání učitelů v oblasti ochrany člověka za mimořádných událostí. Na odborném semináři by bylo pojednáno o výsledcích výše popsaného pedagogického experimentu. Výstupem odborného semináře by měla být konkrétní doporučení na společnou strategii v oblasti vzdělávání k ochraně za mimořádných událostí.

Přílohy

Příloha 1 Dotazník

Příloha 2 Vyhodnocení dotazníkového šetření

DOTAZNÍK:

Cílem tohoto dotazníkového šetření je zjistit Vaše poznatky z oblasti ochrany za mimořádných událostí. Pokud budete mít pocit, že zde něco podstatného chybí, napište to, prosím, na konec tohoto dotazníku. Za doplňující informace Vám předem děkujeme.

I. Identifikační údaje

Pohlaví

Žena Muž

Ukončené vzdělání:

Gymnázium SOŠ VOŠ

Věk

18-25 26-30 31-35 36-40 41 a více

Napište studijní obor

Byl/a jste během svého studia na střední škole či vyšší odborné škole seznámen/a s ochranou za mimořádných událostí?

Ano Ne

Pokud ano, napište prosím název předmětu, kde jste byl/a s problematikou seznámen/a.

.....

II. Údaje týkající se ochrany za mimořádných událostí

1) Uved'te prosím, co lze označit jako mimořádnou událost.

.....

2) Do tabulky doplňte správné označení (název) používaných signálů.

Popis varovného signálu	Název signálu
A kolísavý tón sirény po dobu 140 sekund	
B nepřerušovaný tón sirény po dobu 140 sekund	
C přerušovaný tón sirény po dobu 1 minuty	

3) Napište, v jakých případech mohou být signály uvedené v otázce číslo 2 použity.

Název signálu	Použití

4) Jakým způsobem se dovíte, že je nařízena evakuace a že byste měli opustit byt?

.....
.....
.....

5) Do tabulky запиšte základní složky Integrovaného záchranného systému?

Základní složka integrovaného systému

6) Jak se správně zachováte, jestliže uslyšíte kolísavý tón sirény? (Křížkem ve čtverečku označte správnou odpověď ANO, chybnou NE.)

ANO NE

běžím na autobus a snažím se dopravit k rodičům
co nejrychleji se ukryji do blízké budovy
obtelefonuji příbuzné, jestli také signál slyší
ihned odejdu ze školy
v budově otevřu okna, aby bylo slyšet, co se děje
upozorním na nebezpečí děti pobíhající po hřišti
varuji starší občany a poskytnu jim případnou pomoc
uzavřu okna a dveře v místnosti, kde právě jsem

7) Víte, kde má naše škola určené místo shromažďování (shromaždiště) pro případ mimořádné události s nutností evakuace školy?

Ano Ne

Pokud ano, napište prosím, kde se shromaždiště nachází.

.....

8) Napište, které věci by neměly chybět v evakuačním zavazadle.

.....
.....
.....

9) **Co byste udělali nejdříve, kdybyste se dozvěděli, že se k vašemu domu blíží povodeň?**
ukryji se ve sklepě a pečlivě zavřu okna a dveře
utěsním vchod do domu a jdu sledovat televizi
jestliže zazní kolísavý tón sirény, opustím co nejrychleji ohrožený prostor
ukryji se v nejvyšším patře nebo na půdě a sleduji rozhlas a televizi

10) **Co uděláte, jste-li v cizině ubytováni na rekreačním pobytu v domku a zjistíte, že se do oblasti blíží prudká větrná smršť?**

vezmete jídlo a pití a schováte se do zahradního altánu na dvoře domku.
vypnete elektřinu, plyn a vodu, vezmete potraviny a pitnou vodu, zabeďte okna a dveře a ukryjete se v nejvyšší místnosti nebo na půdě domu.
vypnete elektřinu, plyn a vodu, vezmete potraviny a pitnou vodu, zabeďte okna a dveře a ukryjete se ve sklepě.
ukryjete se v autě a čekáte, co se bude dít, v případě potřeby přece můžete rychle ujet.

11) **Přiřaďte písmeno k symbolům nebezpečných látek:**

A, toxická
D, žíravá

B, vysoce hořlavá
E, zdraví škodlivá

C, výbušná
F, škodlivá pro životní prostředí

12) **Prohlédněte si prosím tento výstražný symbol a odpovězte na následující otázky:**

Co znamená tento výstražný symbol?

Kde se s ním můžete setkat?.....

13) **Jak je to s nutností ukrytí v případě, že došlo k radiační havárii?**

je zbytečné, protože radioaktivní záření prostupuje všemi materiály
vyhledat zděnou budovu a vyčkat do ukončení radiační havárie
je samostatný problém každého z nás

14) **Co je to jodová profylaxe?**

dýchání přes látku namočenou v roztoku jodu (jodová tinktura)
čekání na zásah záchranářů
požívání jakýchkoli sloučenin jodu.
požívání tablet jodidu draselného dle pokynů

15) **Uvažte, co byste dělali v situacích kdy:**

a) jste na člunu na jezeře a blíží se bouřka

.....
.....

b) jedete s kamarády na kole a najednou se zableskne a téměř současně zahřmí

.....
.....
c) jste v autě ve vánici
.....
.....

16) Označte správný poměr mezi kompresí hrudníku a frekvencí umělých dechů u dětí starších 1 roku a dospělých při kardiopulmonární resuscitaci.

- 3:1
- 30:2
- 15:1

17) U závažných popálenin a opařenín

neodstraňujeme nic, co je k ráně přichyceno
odstraníme přichycené věci i kusy tkaniny z rány
odstraňujeme jen předměty, nikdy ne tkaninu

18) Při popáleninách

použijeme dezinfekční mast a ránu přikryjeme sterilním materiálem
vzniklé puchýře propíchneme a zalepíme náplastí
postiženému zásadně nedáváme pít
rány zakryjeme sterilním materiálem a vyhledáme lékaře
popálené místo ochlazujeme po dobu 20 minut pod tekoucí vodou
postiženému podáváme dostatečné množství tekutin
dbáme, aby se postižené místo zbytečně neochladilo

19) Co uděláme s velkou řeznou ranou, v níž uvízla střešina skla

střešinu nikdy nevytahujeme, obložíme ji mulem, přiložíme krycí vrstvu a šetně upevníme obinadlem
střešinu vždy vytáhneme, aby nám nevadila v ošetření
na ránu položíme co největší množství vaty, aby nám její vlákna pomohla co nejdříve zastavit krvácení

20) Vyberte z postupů poskytování první pomoci ten, který je třeba zvolit v níže uvedených situacích. (zakroužkujte písmeno správné odpovědi):

- A. uložit do stabilizační polohy, kontrolovat dýchání a činnost srdce
- B. zahájit masáž srdce
- C. zastavit krvácení
- D. zkontrolovat dýchací cesty a okamžitě zahájit umělé dýchání
- E. s postiženým nehýbat, pokud to jde, položit rovně na záda

➤ Postižený spontánně nedýchá.	A	B	C	D	E
➤ Postižený silně zevně krvácí.	A	B	C	D	E
➤ Postižený je v bezvědomí, ale dýchá.	A	B	C	D	E
➤ Postiženému nebije srdce.	A	B	C	D	E
➤ Postižený může mít poraněnou páteř.	A	B	C	D	E

III. Náměty a připomínky:

.....

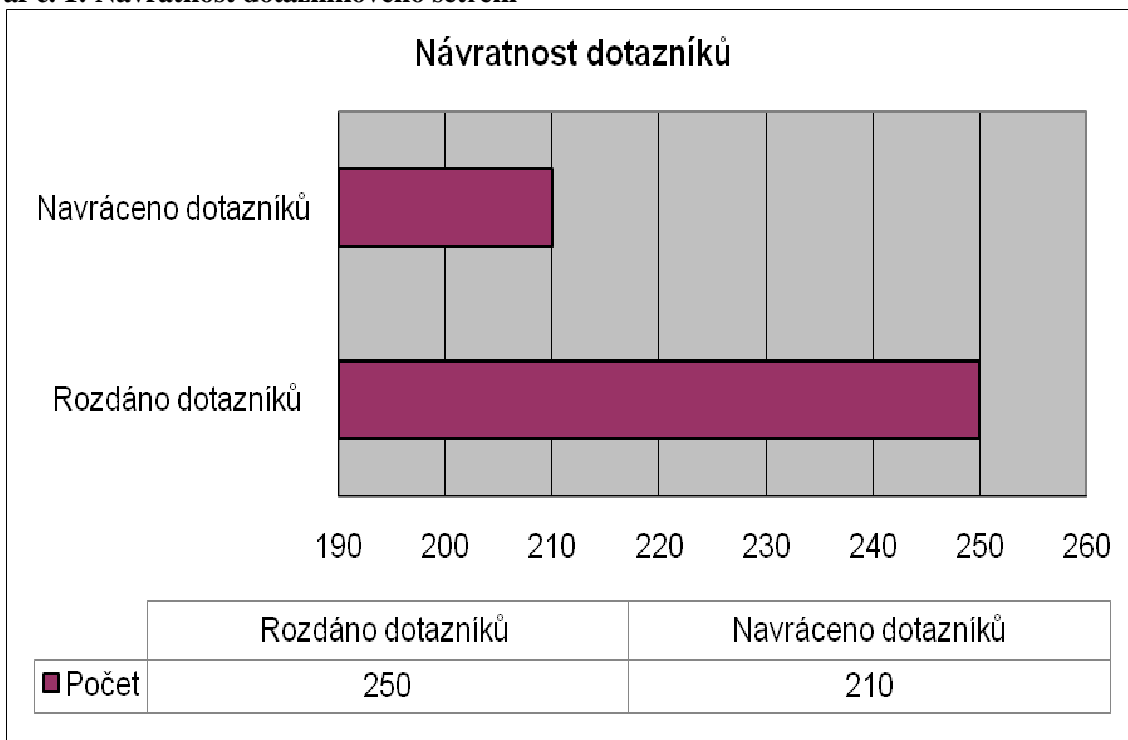
.....

.....

.....

Dotazníkovým šetřením bylo osloveno celkem 250 studentů UK v Praze – Pedagogické fakulty. Celková návratnost dotazníkového šetření u studentů PedF je 84 %. Navrátilo se tedy celkem 210 dotazníků.

Graf č. 1: Návratnost dotazníkového šetření

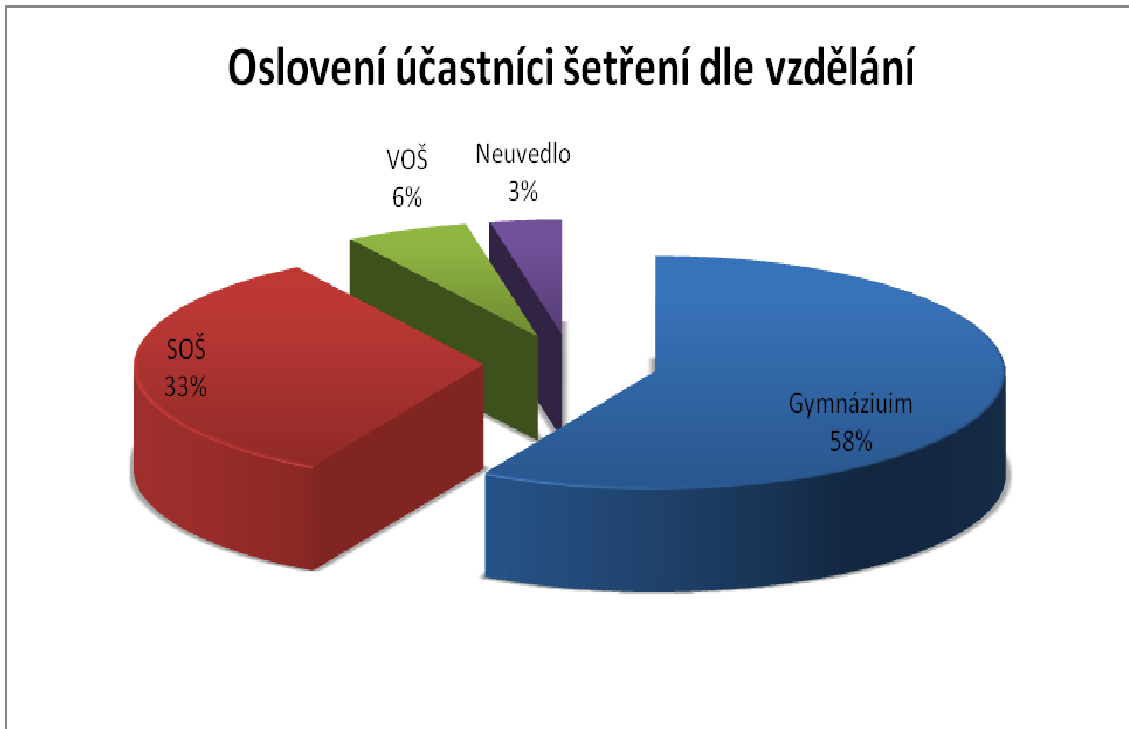

Graf č. 2: Účastníci šetření dle pohlaví

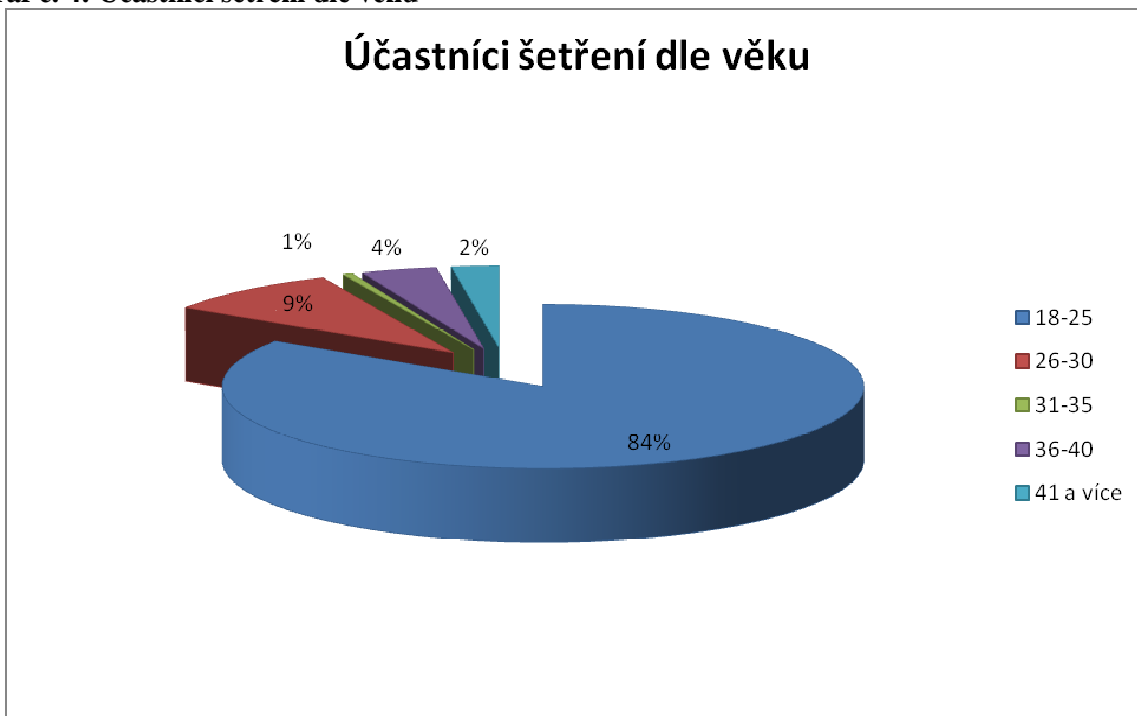
11 % (nn=24) respondentů bylo mužského pohlaví, v 89% (nn=186) se jednalo o ženy.

Graf č. 3: Účastníci šetření dle absolvovaného vzdělání

Z 58 % (nn=122) se jednalo o studenty/ky gymnázií, ve 33 % (nn=69) šlo o absolventy středních odborných škol, v 6 % (nn=12) dotazovaných ukončilo vyšší odbornou školu a 7 dotazovaných neoznačilo žádnou z nabízených možností.

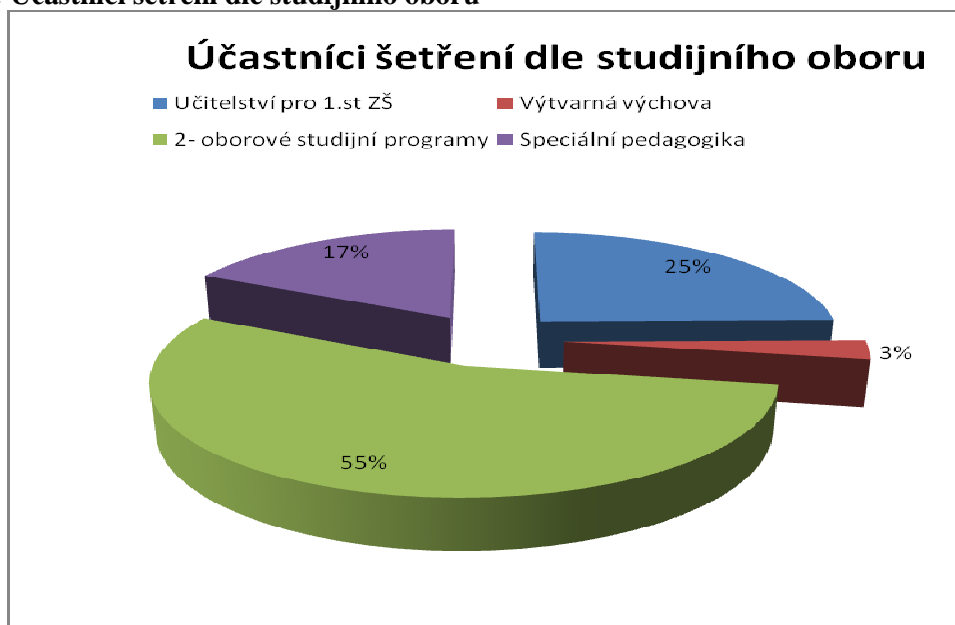
Graf č. 4: Účastníci šetření dle věku

Nejvíce dotázaných respondentů 84 % (nn=177) je ve věku 18-25 let. V 9 % (nn=19) je zastoupena v dotazníkovém šetření věková skupina 26-30 let, 8 (4 %) z 210 oslovených respondentů je ve věku

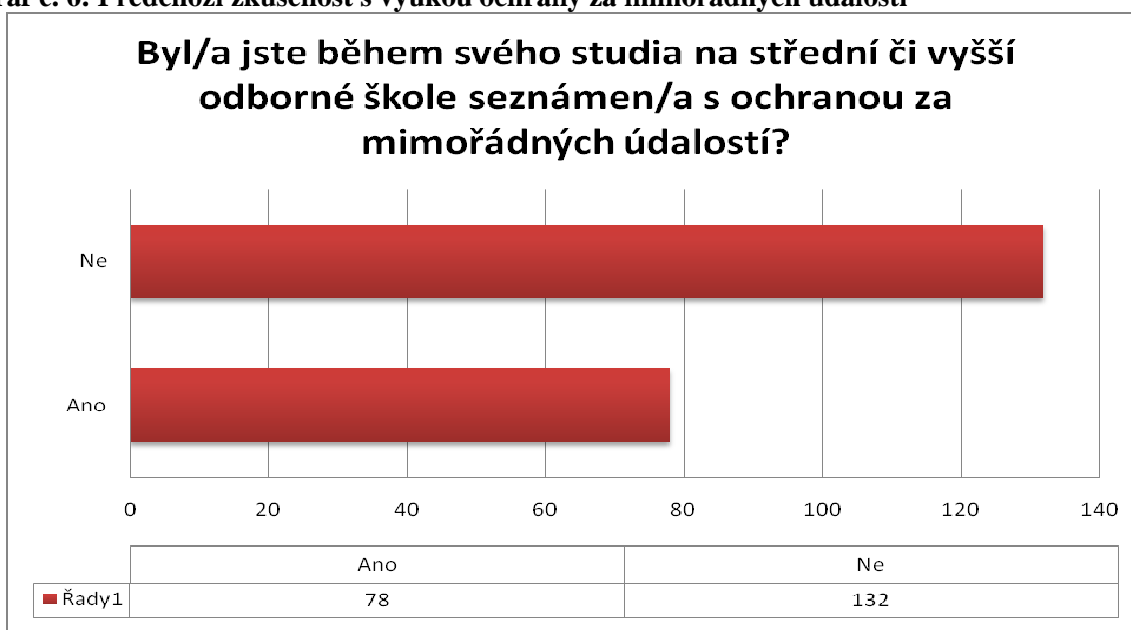
36-40 let. Ve 2 % (nn= 5) oslovených studentů se jedná o osoby staří 41 let. Pouze 1 % (nn= 1) tvoří věková skupina 31-35 let.

Graf č. 5: Účastníci šetření dle studijního oboru

Dotazníkového šetření se zúčastnilo celkem 210 studentů. 55 % oslovených respondentů (nn=115) studuje na UK v Praze – Pedagogické fakultě dvouoborové studium učitelství pro SŠ a 2. st. ZŠ (např. kombinaci chemie – matematika, informační technologie a technická výchova, rodinná výchova či biologie; cizí jazyk – pedagogika, český jazyk či matematika apod), 25 % oslovených (nn=52) tvořili studenti/studentky učitelství pro 1. st. ZŠ, 17 % oslovených respondentů studuje obor speciální pedagogika, 3 % (nn=6) studentů pochází z jednooborového studijního oboru výtvarná výchova.

Graf č. 6: Předchozí zkušenost s výukou ochrany za mimořádných událostí

63 % oslovených respondentů (nn=132) uvedlo, že nebylo během svého studia na střední či vyšší odborné škole seznámeno s ochranou za mimořádných událostí. O problematice bylo informováno pouze 78 účastníků šetření (37 %). Nejčastěji byli dotazovaní respondenti poučeni o problematice

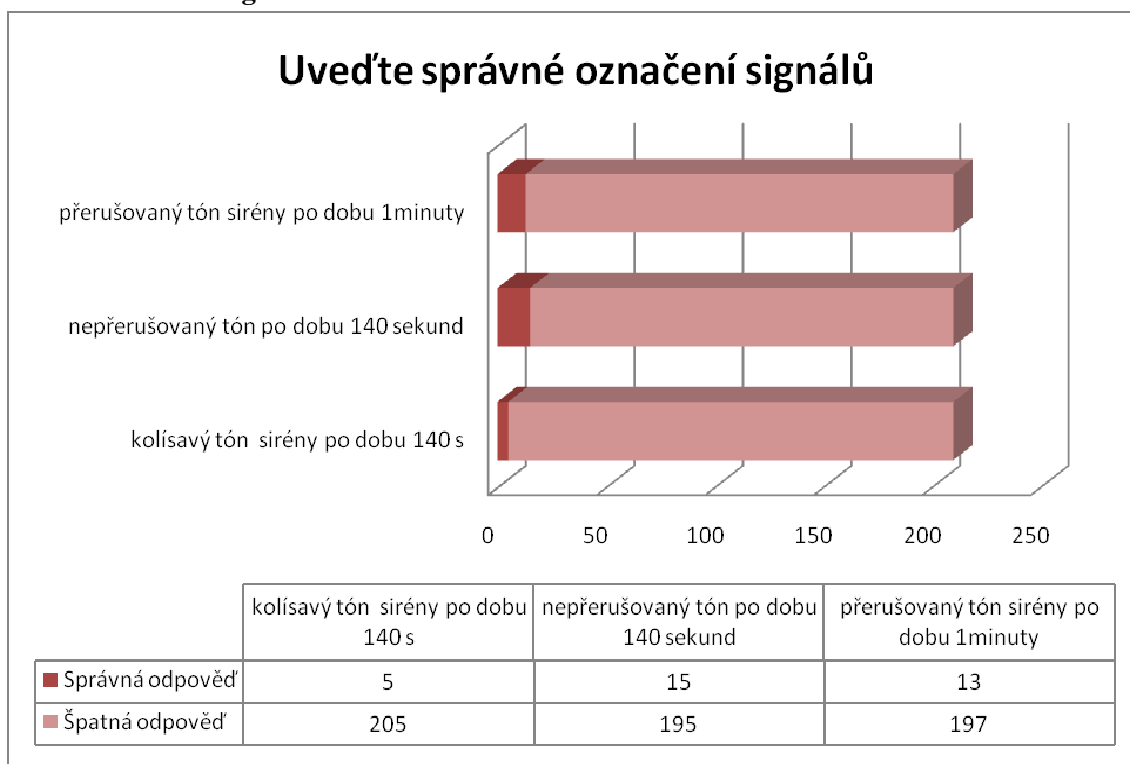
ochrany za mimořádných událostí v těchto předmětech: občanská výchova, branná výchova, rodinná výchova, tělesná výchova, chemie, zdravotní či právní výchova.

Graf č. 7: Co lze označit jako mimořádnou událost

42 (20 %) oslovených respondentů na tuto otázku neodpovědělo. Správnou odpověď uvedlo 168 (80 %) studentů. U této otázky však lze předpokládat zkreslení, jelikož odpověď na tuto otázku mohli studenti nalézt v dalších částech dotazníkového šetření. Studenti vymezovali události, které se objevovaly v textu dotazníku.

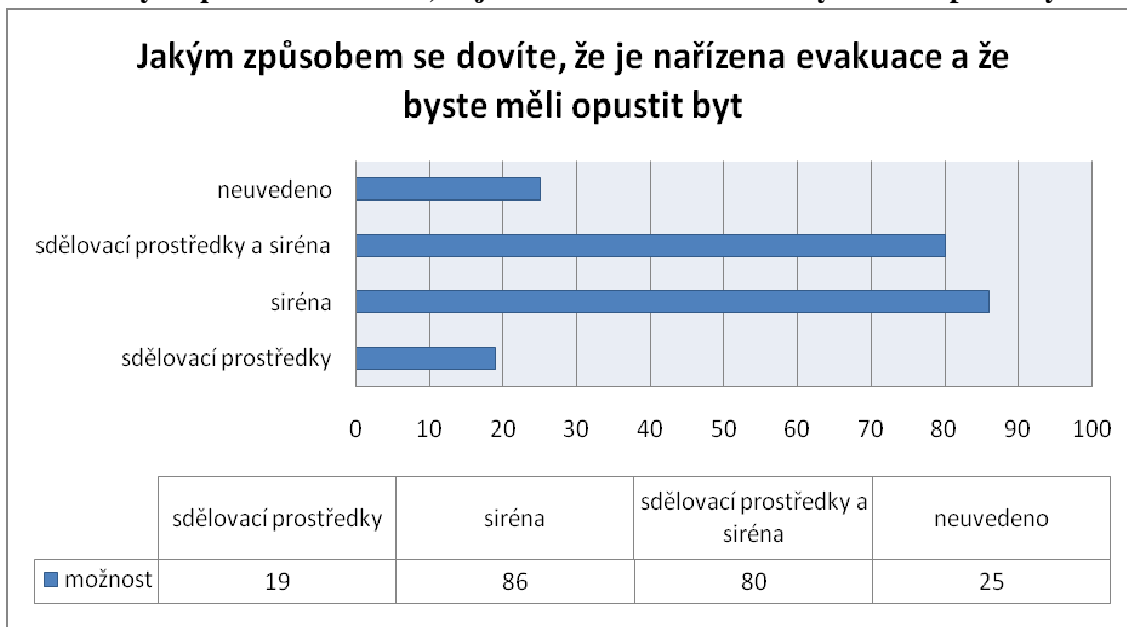
Graf č. 8: Označení signálů

Oslovení respondenti pouze v 5 případech (2 %) správně pojmenovali kolísavý tón sirény po dobu 140 sekund. Podobný výsledek byl i u identifikace nepřerušovaného tónu po dobu 140 sekund

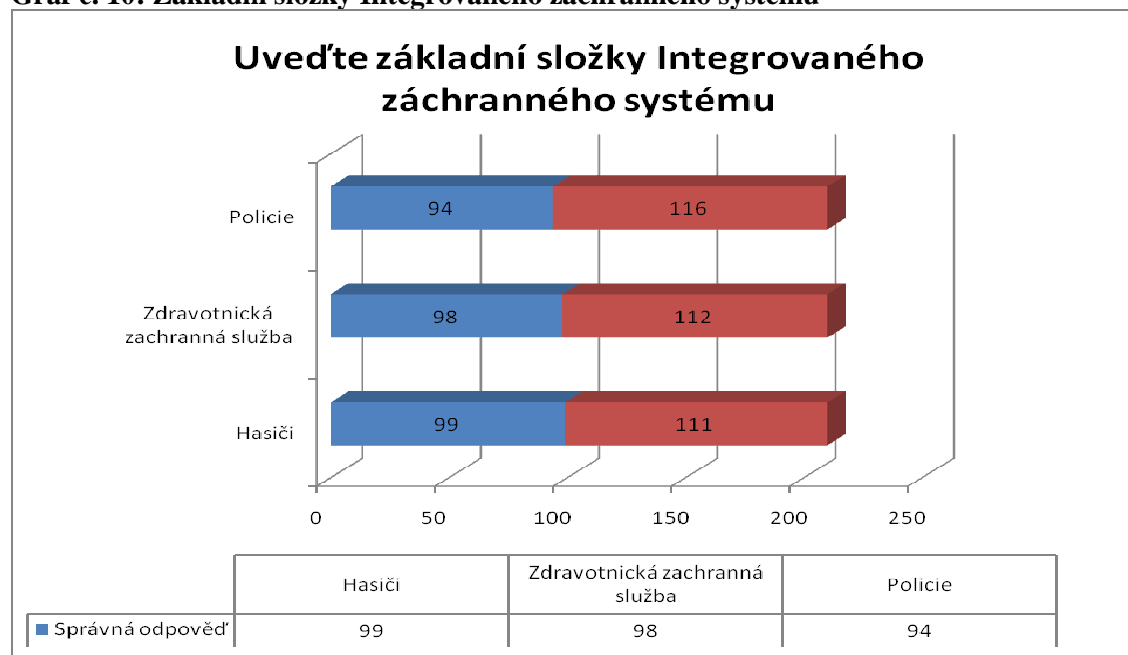
(15 správných odpovědí – 7 %). Pouze 13 (6 %) respondentů správně označilo přerušovaný tón sirény po dobu 1 minuty. Jelikož studenti neznali – nepoznali signály, nemohli správně odpovědět na následující otázku, která se zabývala použitím signálů.

Graf č. 9: Jakým způsobem se dovíte, že je nařízena evakuace a že byste měli opustit byt

V této otázce někteří oslovení respondenti uvedli správnou i špatnou odpověď zároveň. 19 (9 %) respondentů šetření odpovědělo správně, tzn., že uvedlo, že se o nařízené evakuaci a opuštění bytu dozví ze sdělovacích prostředků. 86 (41 %) studentů/studentek odpovědělo špatně – uvedlo, že nařízenou evakuaci oznamují sirény. 80 (38 %) účastníků šetření uvedlo zároveň správnou i špatnou možnost – sdělovací prostředky a sirény. 25 (12 %) oslovených na tuto otázku neuvedlo odpověď.

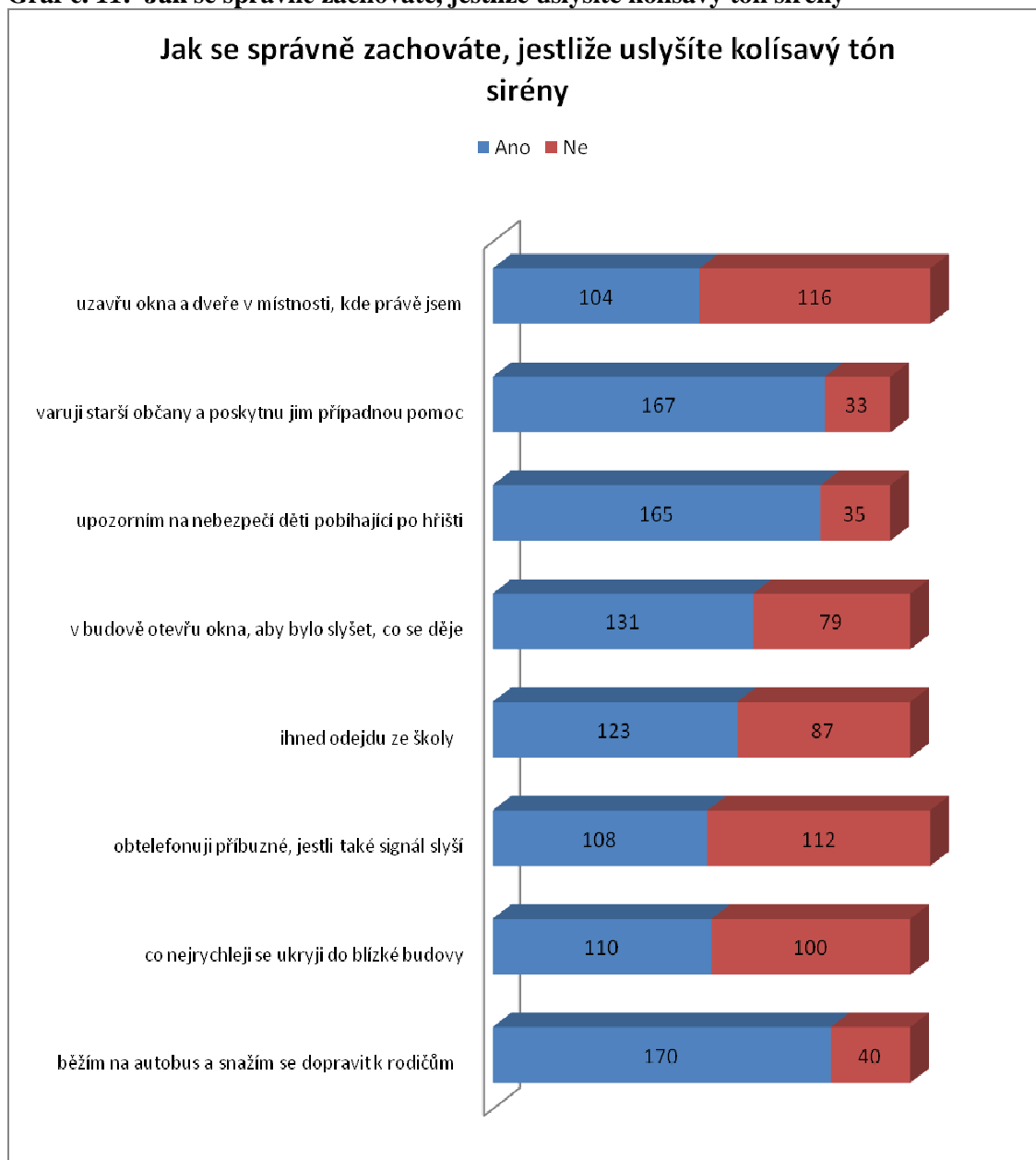
Graf č. 10: Základní složky Integrovaného záchranného systému

Bohužel, ani v dotazu na základní složky Integrovaného záchranného systému nelze hovořit o předpokládaných 60 % úspěšných (správných) odpovědí. 99 respondentů (47 %) uvedlo, že bude

kontaktovat Hasiče. 98 studentů/studentek (47 %) by zavolalo zdravotnickou záchrannou službu, 94 oslovených (45 %) by se obrátilo na policii. Všechny tyto tři složky IZS uvedlo 94 (45 %) respondentů. Zajímavé je jistě to, že se ani v jedné odpovědi neobjevila informace o možnosti kontaktovat tísňovou linku či městskou policii.

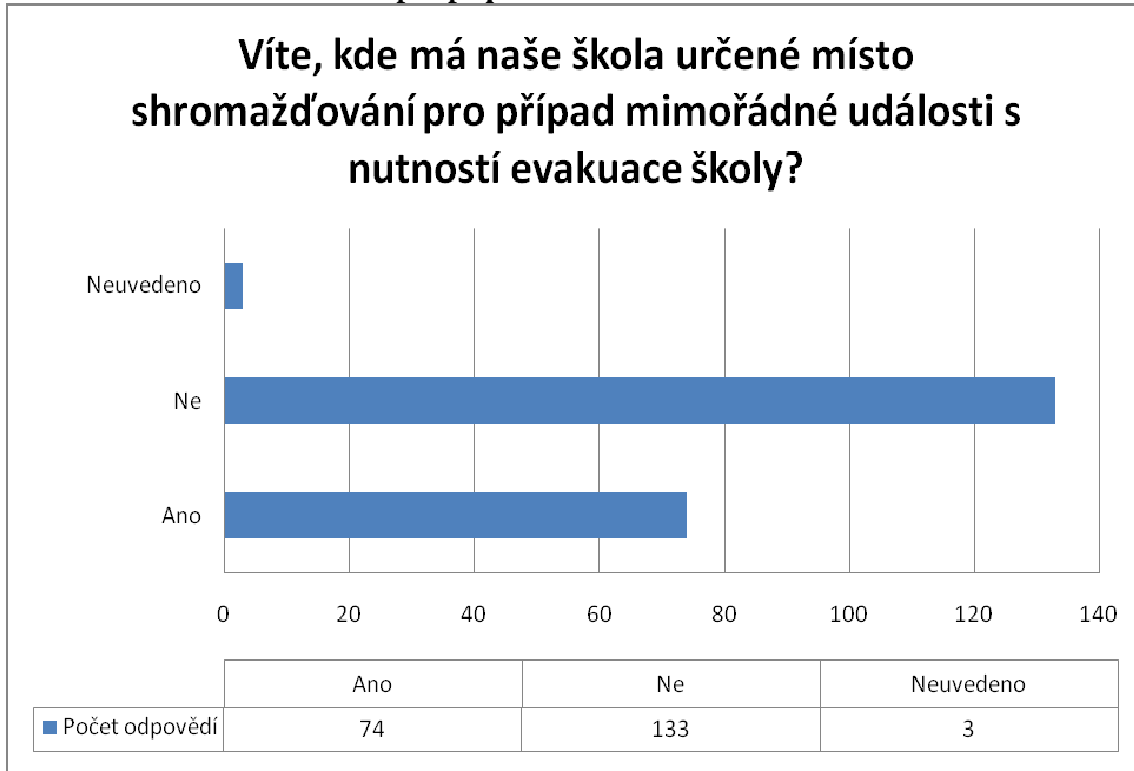
Graf č. 11: Jak se správně zachováte, jestliže uslyšíte kolísavý tón sirény

* Oslovení studenti označili i více možností

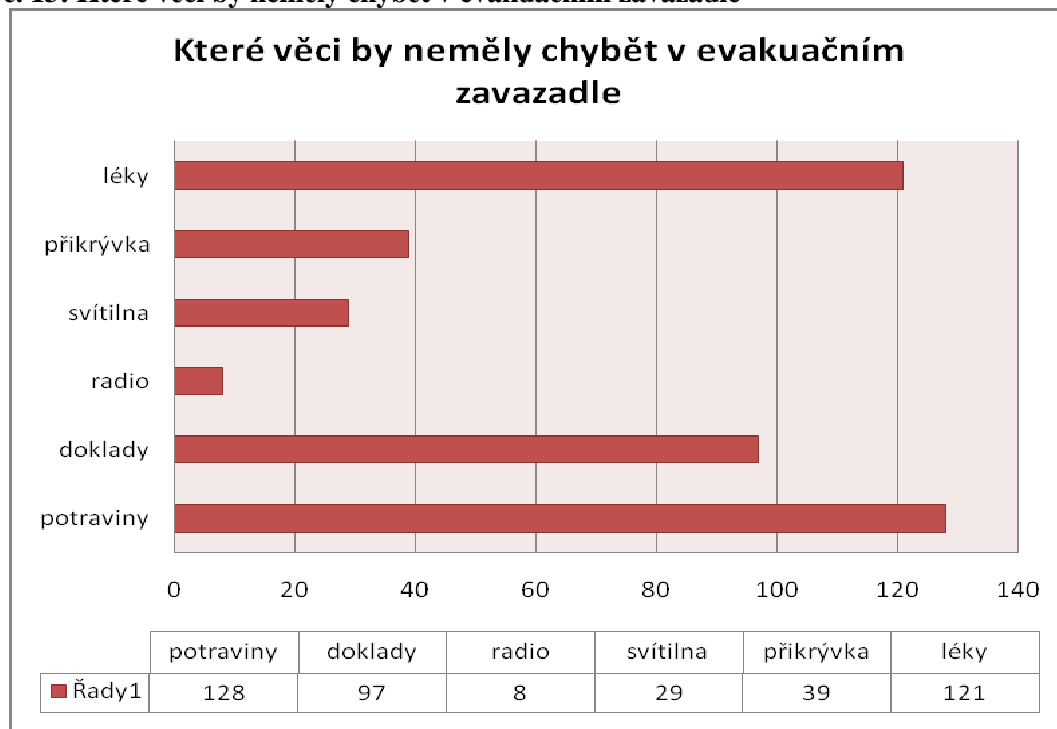
170 respondentů (81 %) uvedlo, že poté, co uslyší varovný tón sirén, běží na autobus a snaží se dopravit k rodičům; 110 (52 %) studentů/studentek se co nejrychleji ukryje do blízké budovy; 108 (51 %) obtelefonuje příbuzné, jestli také signál slyší; 123 (59 %) oslovených ihned odejde ze školy; 131 (63 %) účastníků šetření v budově otevře okna, aby bylo slyšet, co se děje; 165 (79 %) dotázaných upozorní na nebezpečí děti pobíhající po hřišti; 167 (80 %) respondentů varuje starší občany a poskytne jim případnou pomoc; 104 (50 %) dotázaných uzavře okna a dveře v místnosti, kde právě jsou.

Graf č. 12: Místo shromažďování pro případ mimořádné události

Je pozoruhodné, že pouze 74 oslovených studentů (35 %) ví, kde se nalézá shromaždiště Pedagogické fakulty UK v Praze. 133 respondentů (64 %) nezná místo shromažďování. 3 účastníci (1 %) šetření na tuto otázku neodpověděli. Evakuační plány jsou studentům k dispozici na veřejně přístupných místech fakulty.

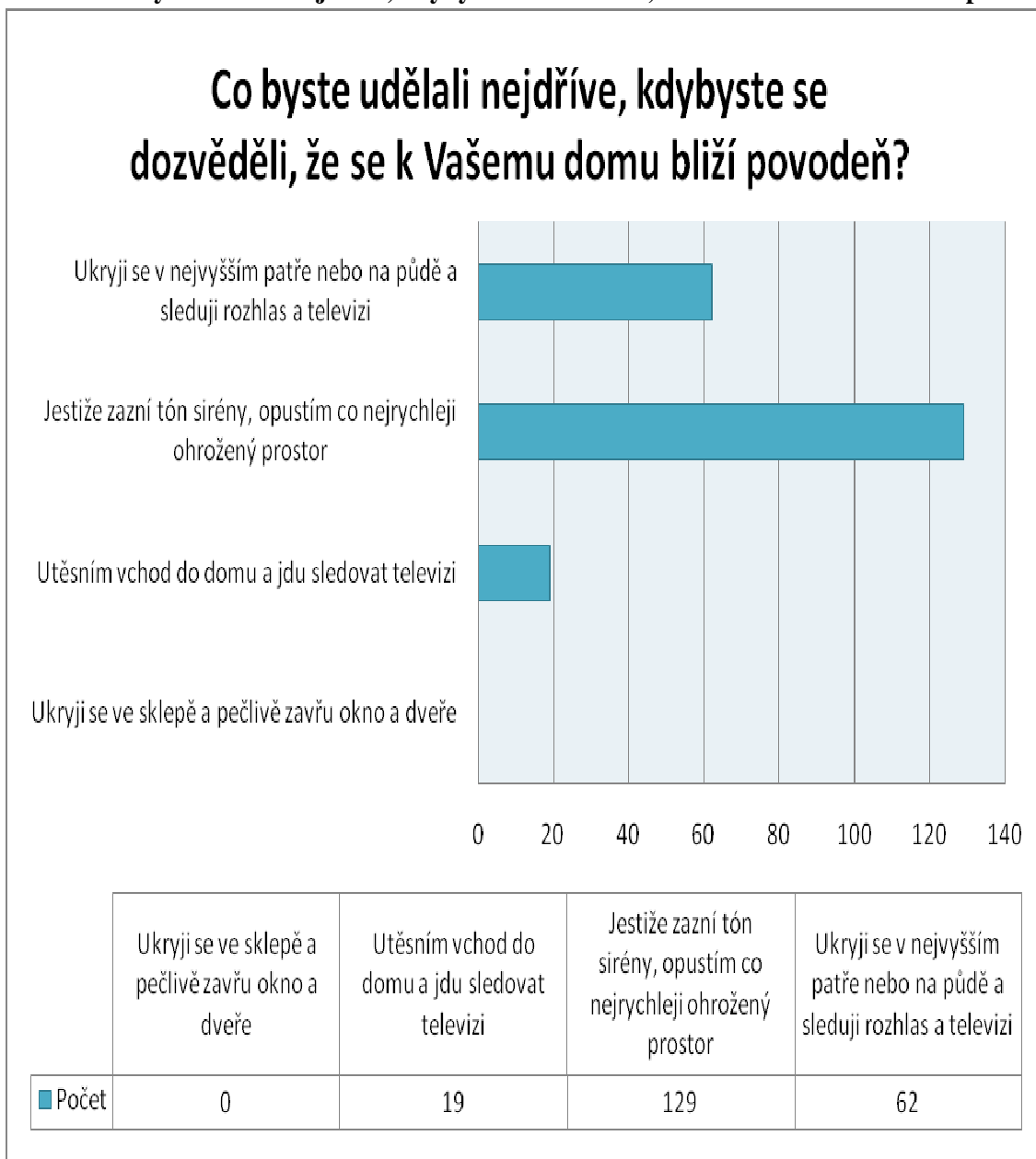
Graf č. 13: Které věci by neměly chybět v evakuačním zavazadle

V této poloze byli studenti záměrně vyzváni k volné odpovědi, neboť lze předpokládat, že výběr z nabízených alternativ by je určitě inspiroval. K této otázce se vyjádřilo 185 (88 %) respondentů, 25

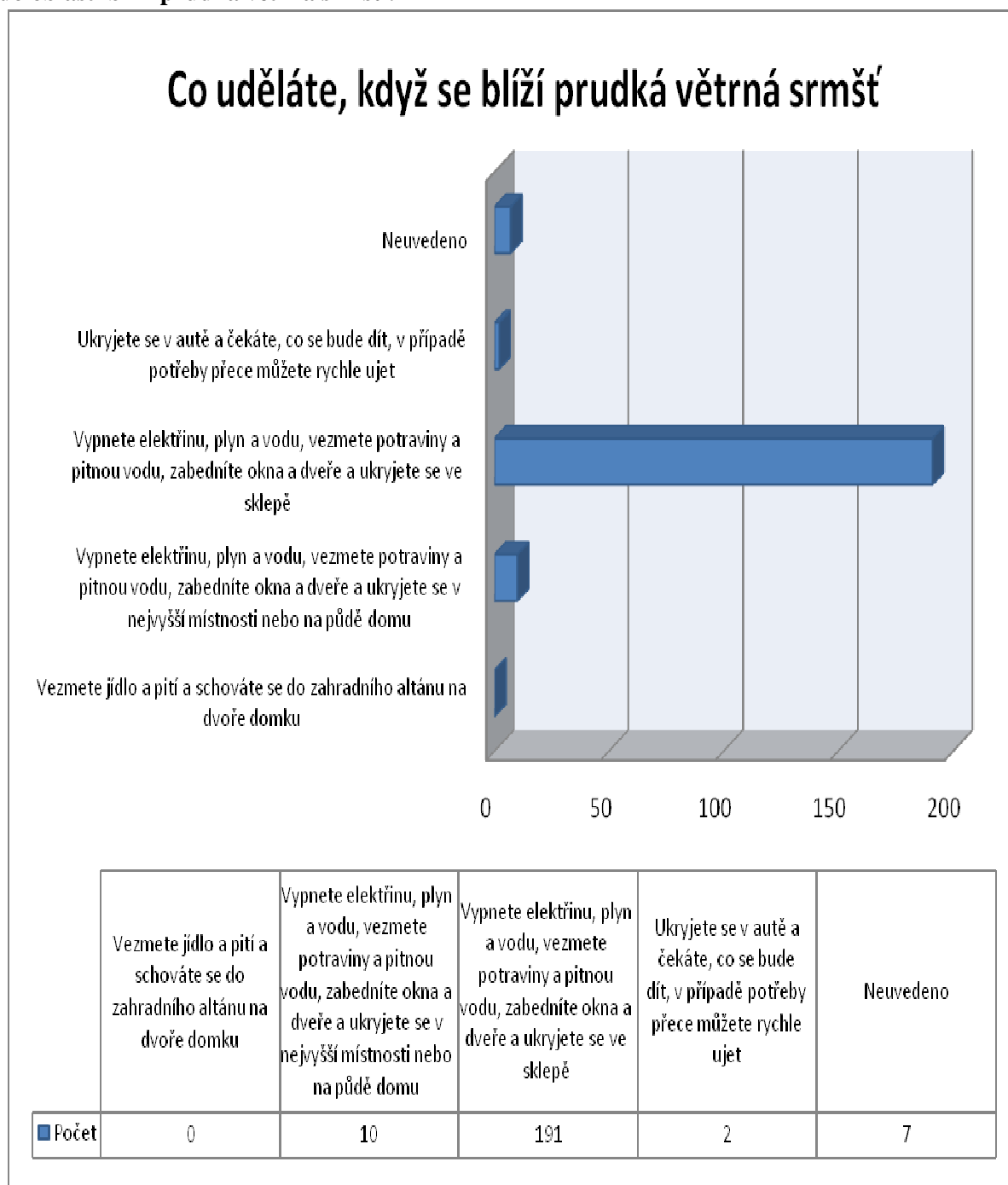
(12 %) studentů na otázku vůbec neodpovědělo. Volné vyjádření odhalilo, že studenti si velmi často neuvědomují účel evakuačního zavazadla a neumí si představit, za jakých okolností by je měli používat. Většina dotázaných tak jmenovala hygienické potřeby a oblečení. V rámci výzkumné zprávy je předloženo vyhodnocení výskytu odpovědí: potraviny a nápoje, osobní doklady, radio, svítilna, přikrývka, léky.

Graf č. 14: Co byste udělali nejdříve, kdybyste se dozvěděli, že se k vašemu domu blíží povodeň

19 účastníků šetření (9 %) uvedlo, že utěsní vchod do domu a jde sledovat televizi. 129 dotazovaných (61 %) po zaznění kolísavého tónu sirény, opustí co nejrychleji ohrožený prostor. 62 studentů/studentek (30 %) se ukryje v nejvyšším patře nebo na půdě a sleduje rozhlas a televizi. V odpovědích na tuto otázku je jistě zajímavé, že 129 respondentů uvedlo, že poté, co zazní tón sirény, opustí ohrožený prostor, ale pokud se vrátíme k odpovědi (grafu č. 8) zjistíme, že oslovení respondenti neznají tóny sirény.

Graf č. 15: Co uděláte, jste-li v cizině ubytováni na rekreačním pobytu v domku a zjistíte, že se do oblasti blíží prudká větrná smršť?

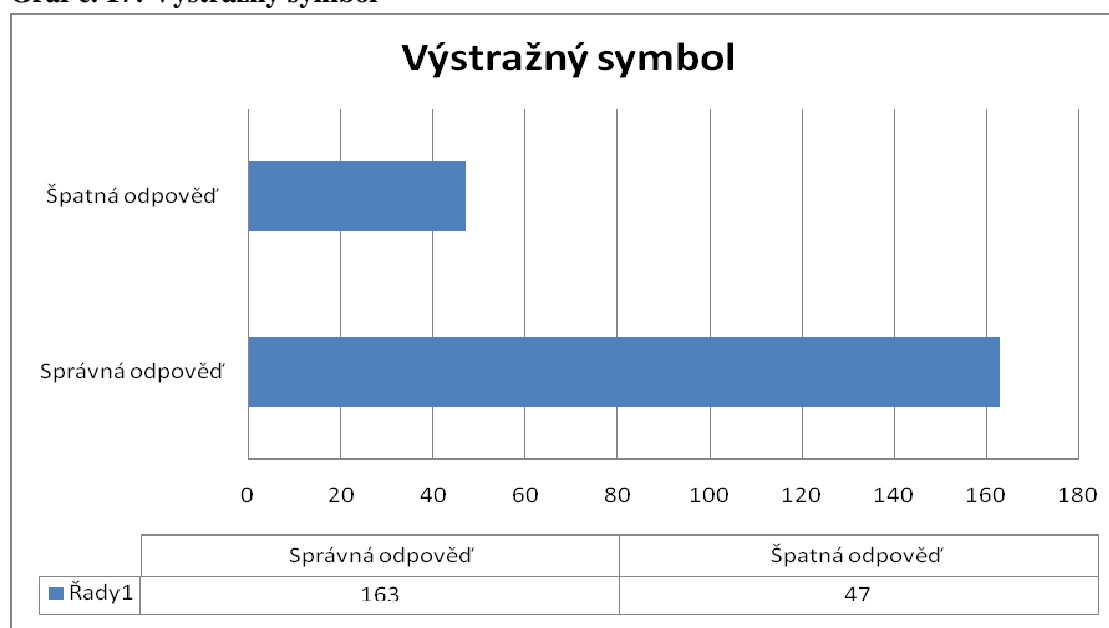
10 účastníků šetření (5 %) uvedlo, že vypne elektřinu, plyn a vodu, vezme potraviny a pitnou vodu, zabeđní okna, dveře a ukryje se v nejvyšší místnosti nebo na půdě domu. 191 dotazovaných (91 %) vypne elektřinu, plyn a vodu, vezme potraviny a pitnou vodu, zabeđní okna a dveře a ukryje se ve sklepě. 2 studenti/studentky (1 %) se ukryjí v autě a čekají, co se bude dít, v případě potřeby přece mohou rychle ujet. 7 (3 %) oslovených účastníků na tuto otázku neodpovědělo.

Graf č. 16: Označení nebezpečných látek na obalu

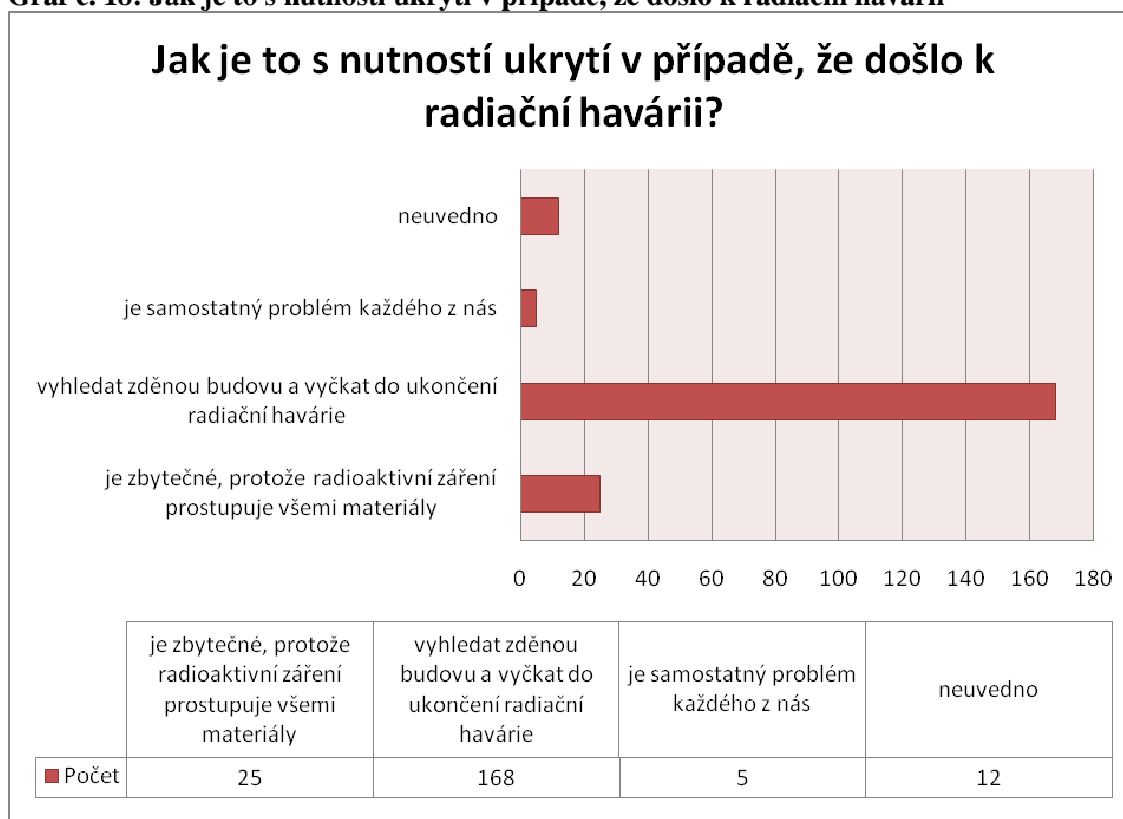
89 účastníků šetření (42 %) správně označilo toxickou látku. 205 dotazovaných (98 %) poznalo symbol vysoce hořlavé látky. 207 studentů/studentek (99 %) správně přiřadilo k symbolu výbušnou látku. 154 respondentů šetření (73 %) rozeznalo žíravou látku. 84 oslovených (40 %) označilo zdraví škodlivou látku a 190 dotázaných (90 %) správně přiřadilo k poslednímu symbolu v dotazníkovém šetření látku škodlivou pro životní prostředí.

Graf č. 17: Výstražný symbol

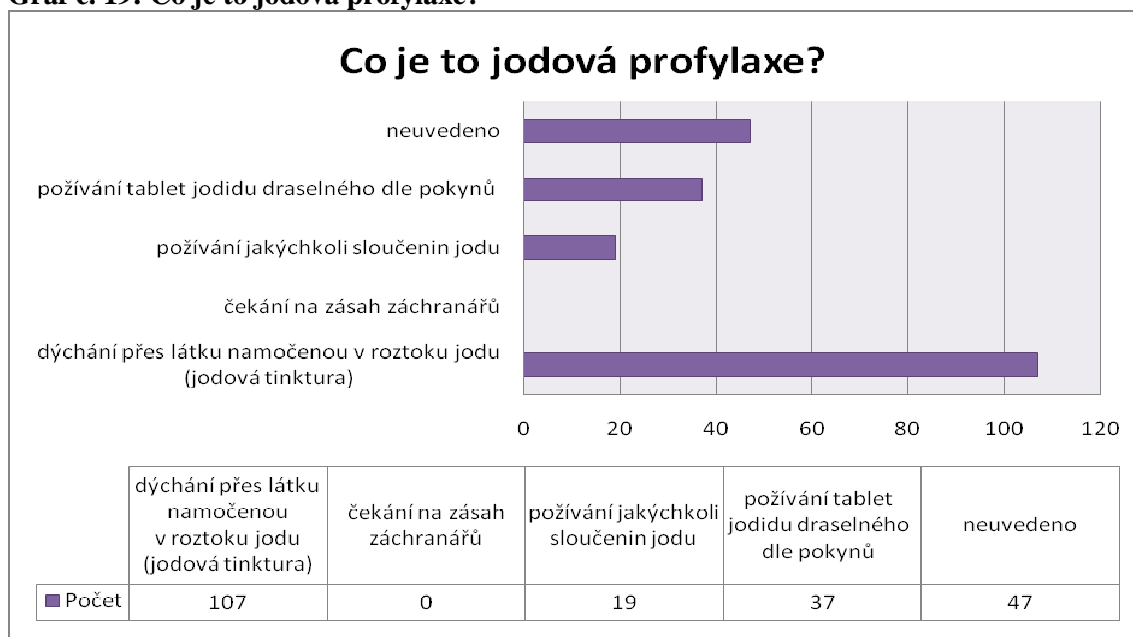
163 (78 %) oslovených respondentů správně pojmenovalo nakreslený výstražný symbol. Výstražný symbol nepoznalo 47 účastníků šetření (22 %).

Graf č. 18: Jak je to s nutností ukrytí v případě, že došlo k radiační havárii

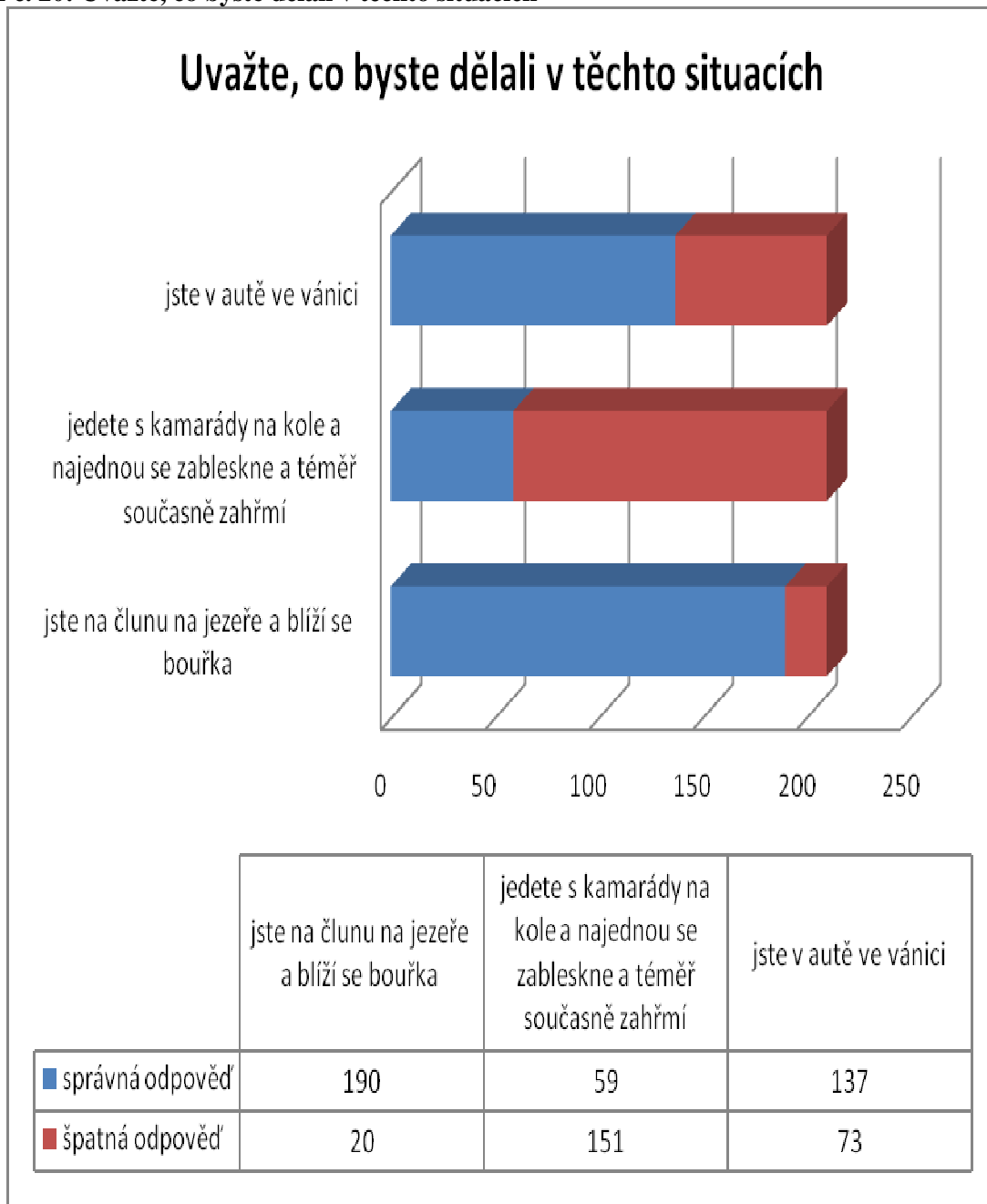
25 oslovených respondentů (12 %) uvedlo, že v případě, že došlo k radiační havárii, je zbytečné ukryt se, protože radiační záření prostupuje všemi materiály. 168 dotazovaných účastníků (80 %) vyhledá zděnou budovu a vyčká do ukončení radiační havárie. 5 studentů/studentek (2 %) označilo možnost, že radiační havárie je samostatný problém každého z nás. 12 respondentů (6 %) dotazníkového šetřením na tuto otázku neodpovědělo.

Graf č. 19: Co je to jodová profylaxe?

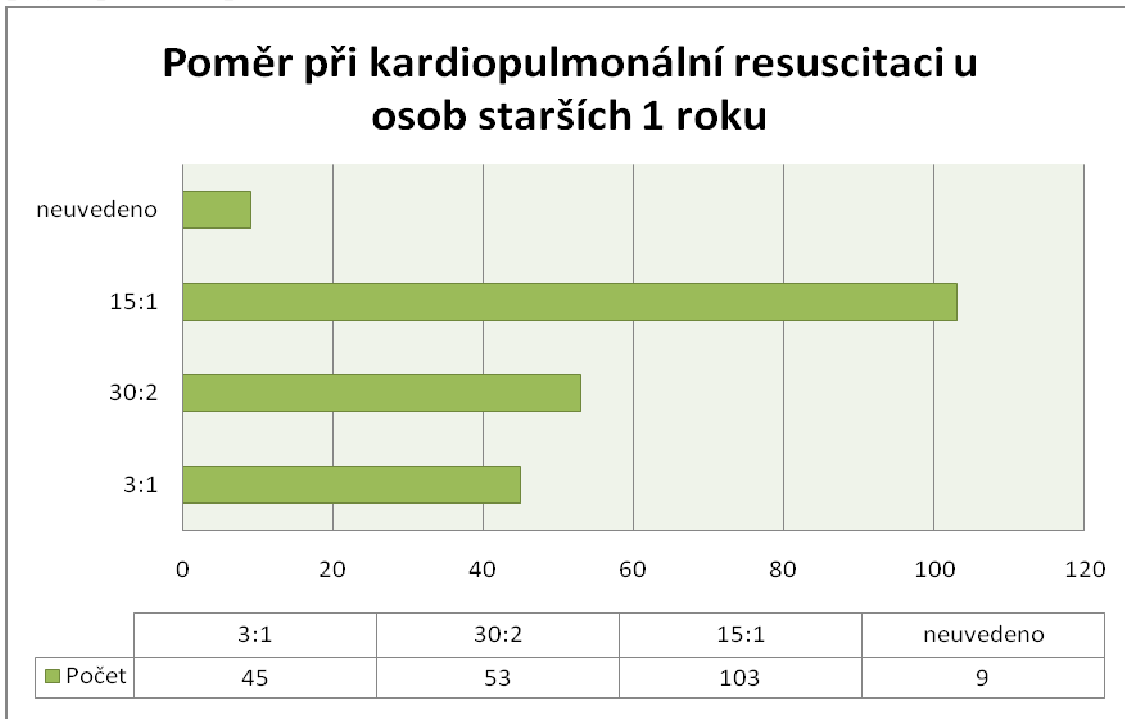
107 oslovených účastníků šetření (51 %) se domnívá, že jodová profylaxe znamená dýchání přes látku namočenou v roztoku jodu (jodovou tinkturu). 19 respondentů (9 %) si tento pojem spojuje s používáním jakýchkoli sloučenin jodu. Pouze 37 (18 %) respondentů označilo možnost požívání tablet jodidu draselného dle pokynů. 47 studentů/studentek (22 %) nevedlo odpověď na jodovou profylaxi.

Graf č. 20: Uvažte, co byste dělali v těchto situacích

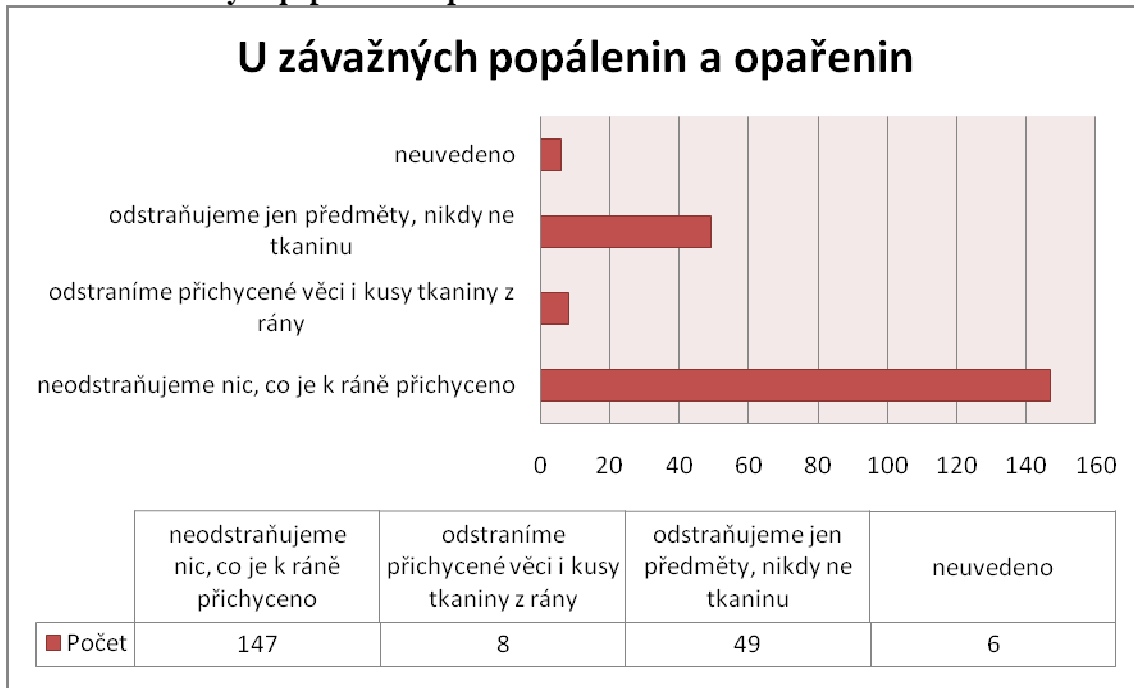
190 účastníků (90 %) uvedlo správnou odpověď v situaci, když se ocitne na člunu na jezeře a blíží se bouřka (účastníci si uvědomili, že při bouřce není vhodné být ve vodě). 59 studentů/studentek (28 %) si správně uvědomilo, že pokud jede s kamarády na kole a najednou se zableskne a téměř současně zahřmí, že není vhodné dále pokračovat v jízdě na kole. 137 (65 %) respondentů uvedlo správnou odpověď na situaci, kdy se dostanou autem do vánice.

Graf č. 21: Poměr mezi kompresí hrudníku a frekvencí umělých dechů u dětí starších 1 roku a dospělých při kardiopulmonální resuscitaci

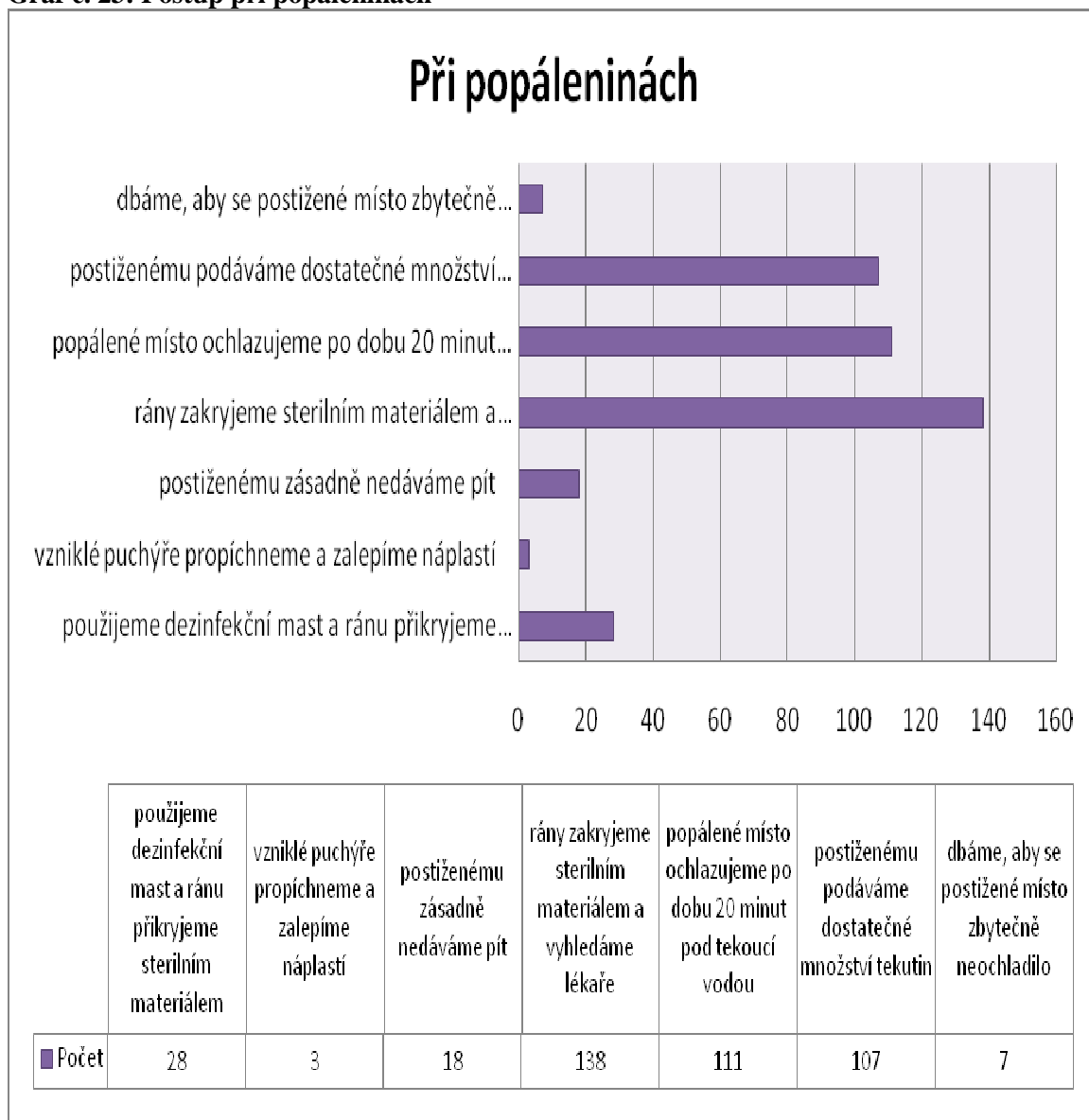
Dle doporučení Evropského resuscitační rady došlo v roce 2005 ke změně poměru při kardiopulmonální resuscitaci. U dětí starších 1 roku a u dospělých má být poměr 30 stlačeních hrudníku : 2 vdechů do úst. Správně tedy odpovědělo pouze 53 účastníků šetření (25 %), většina dotázaných respondentů 103 (49 %) uvedlo poměr 15:1. Poměr 4:1 se v současné době používá u kardiopulmonální resuscitace u dětí do 1 roku – tuto možnost označilo 21 % (45 dotázaných). 9 studentů/studentek na tuto otázku neuvédlo odpověď.

Graf č. 22: U závažných popálenin a opaření

147 účastníků (70 %) označilo, že u závažných popálenin a opaření nebudou odstraňovat nic, co je k ráně přichyceno. 8 studentů/studentek (4 %) by odstranilo přichycené věci a kusy tkanin z rány. 49 (23 %) respondentů by odstranilo pouze předměty, nikdy ne tkaninu. 6 dotázaných (3 %) na tuto otázku nevedlo odpověď.

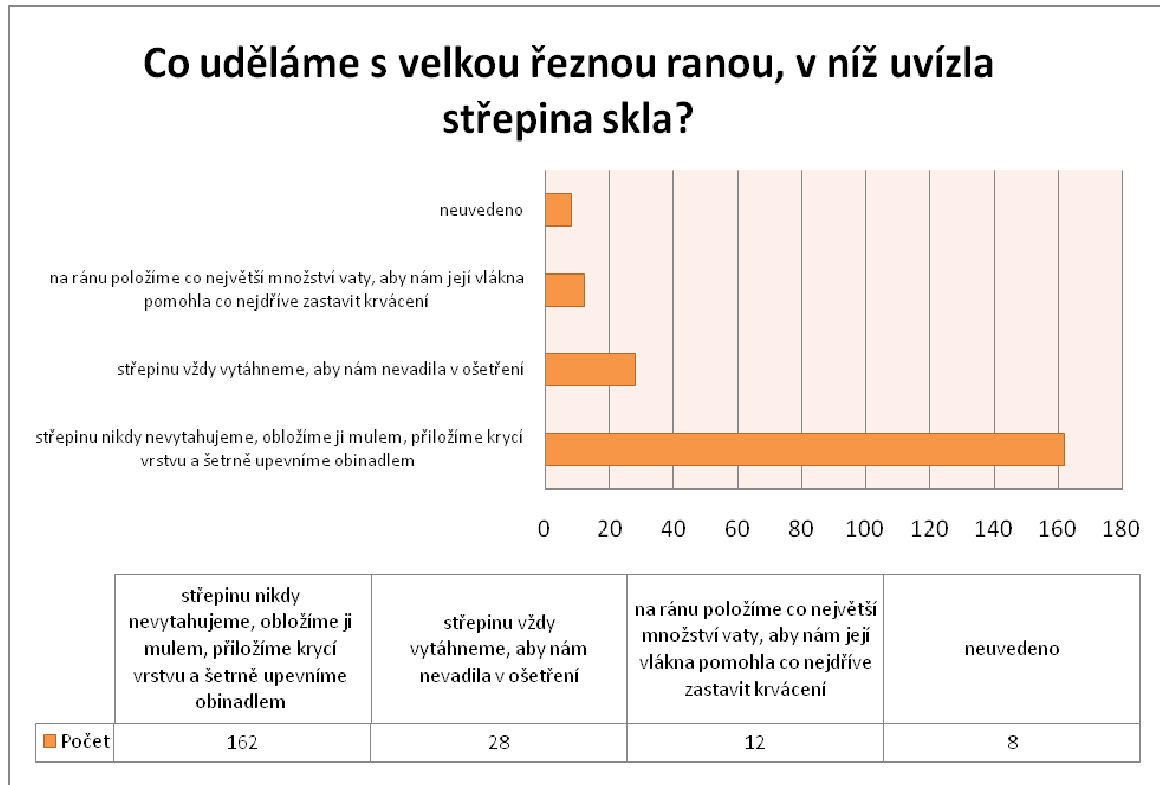
Graf č. 23: Postup při popáleninách

* Oslovení studenti označili i více možností

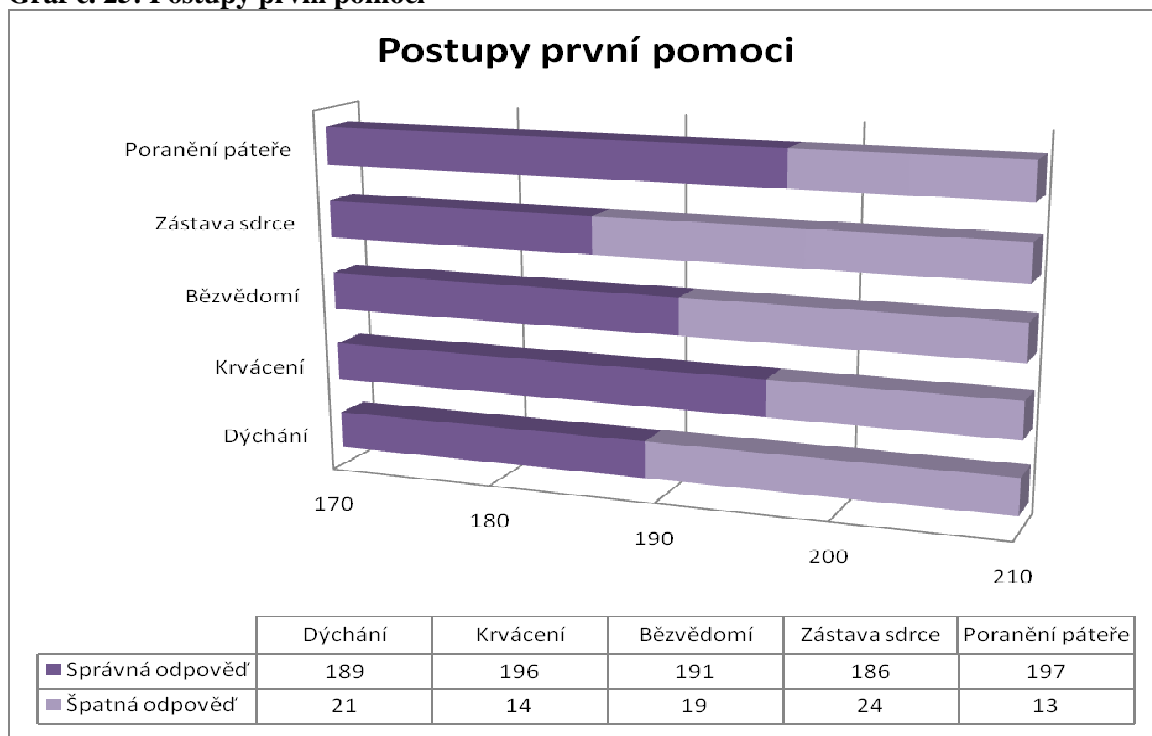
28 účastníků (7 %) by u popálenin použilo dezinfekční mast a ránu by přikrylo sterilním materiálem. 3 studenti/studentky (1 %) propíchnou vzniklé puchýře a zalepí je náplastí. 18 (4 %) respondentů se domnívá, že postiženému zásadně nedáváme pít. 138 dotázaných (33 %) označilo možnost ránu zakrýt sterilním materiálem a vyhledat lékaře. 111 oslovených (27 %) by popálené místo ochlazovalo po dobu 20 minut pod tekoucí vodou. 107 účastníků šetření (26 %) by postiženému podávalo dostatečné množství tekutin. 7 dotázaných (2 %) na tuto otázku nevedlo odpověď.

Graf č. 24: Co uděláme s velkou řeznou ranou, v níž uvízla střešina skla

162 účastníků (77 %) označilo možnost, že střešinu nikdy nevytahujeme, obložíme ji mulem, přiložíme krycí vrstvu a šetrně upevníme obinadlem. 28 studentů/studentek (13 %) vždy střešinu vytáhne, aby nevadila v ošetření. 12 (6 %) respondentů se domnívá, že je správné na ránu položit co největší množství vaty, aby její vlákna pomohla, co nejdříve zastavit krváčení. 8 dotazovaných (4 %) na tuto otázku neuvedlo odpověď.

Graf č. 25: Postupy první pomoci

Výsledky této položky jsou ovlivněny způsobem zadání (přiřazování odpovídajících dvojic tvrzení). Respondenti zřejmě postupovali vylučovací metodou, proto výsledky jsou zdánlivě velmi dobré. I přes relativně správné odpovědi v této otázce, ostatní odpovědi svědčí o značných nedostatcích v oblasti poskytování první pomoci. Toto tvrzení lze vyvodit z komparativní analýzy odpovědí v jednotlivých dotaznících (dodatečně opravované odpovědi).

189 účastníků (90 %) označilo, že pokud postižený spontánně nedýchá, že musí zkontrolovat dýchací cesty a okamžitě zahájit umělé dýchání. 196 studentů/studentek (93 %) při silném zevním krvácení nejprve zastaví krvácení. 191 (91 %) respondentů uloží klienta, který je v bezvědomí, ale dýchá, do stabilizační polohy, kontroluje dýchání a činnost srdce. 186 oslovených (89 %) uvedlo, že pokud postiženému nebije srdce, zahájí srdeční masáž. 197 účastníků šetření (94 %) s klientem, který může mít poraněnou páteř, nebude hýbat, pokud to půjde, položí ho rovně na záda.

Náměty a připomínky

Nabídnutý prostor k volnému vyjádření ke sledovanému tématu využilo pouze 32 respondentů. Z připomínek je patrné, že si studenti uvědomují nedostatečné znalosti z oblasti ochrany za mimořádných událostí a zejména nepřípravenost poskytnout první pomoc. Pro ilustraci lze výroky shrnout: opravdu nevím, jak bych se v případě mimořádné události měla zachovat; bylo by třeba zařadit více praktické výuky na toto téma, hlavně kurzy první pomoci jak pro žáky ZŠ, tak i pro učitele; je to dobrý nápad vyučovat toto téma na pedagogických fakultách.